

TARTU ÜLIKOOL
ÕIGUSTEADUSKOND
Avaliku õiguse osakond

Marleen Sarap

Eesti kaitsetööstuse vastuostud ELTL artikli 346 valguses

Magistritöö

Juhendaja
dr. iur. Mari Ann Simovart

Tallinn
2026

Sisukord

Sissejuhatus	3
1. Vastuostudele kohaldatav õigusraamistik	8
1.1. Vastuostude õiguslik olemus ja liigid.....	8
1.2. Kaitseoste puuduvad Euroopa Liidu aluslepingute üldpõhimõtted	13
1.3. Vastuostud kui ELTL artikli 346 lubatav erand	17
1.4. Eesti kaitse- ja julgeolekuvaldkonna riigihangete regulatsioon koostoimes direktiiviga 2009/81/EÜ	23
2. Kohtupraktika ELTL artikli 346 erandi kohaldamisel vastuostu suhtes	28
2.1. Hankija põhjendamiskohustus vastuostu kasutamisel	28
2.2. ELTL artikli 346 lõike 1 punkti b eelduse sõjalise otstarbega toote kohaldamine 31	
2.3. Olulised julgeolekuhuvid vastuostu kasutamiseks	36
2.4. Vastuostu proportsionaalsus	42
Kokkuvõte	47
Summary.....	50
Lühendid.....	53
Kasutatav kirjandus	54
Kasutatavad õigusaktid.....	57
Kasutatav kohtupraktika.....	58
Euroopa Komisjoni ja teiste Euroopa Liidu institutsioonide juhendmaterjalid	59

Sissejuhatus

Euroopa Liidu toimimise oluliseks aluseks on kaupade, teenuste, kapitali ja inimeste vaba liikumine. Selle eesmärgi saavutamiseks on Euroopa Liit kujundanud ühtsed põhimõtted riigihangete läbiviimise, konkurentsi tagamise ja läbipaistvuse edendamise jaoks. Samas on liikmesriikidel selged julgeolukujud ning nende huvide kaitsmine jääb väljaspoole Euroopa Liidu reguleerimisala vastavalt Euroopa Liidu toimimise lepingu (ELTL) artiklile 346.¹ Seega ELTL artikli 346 alusel on liikmesriikidel lubatud kõrvale kalduda ühtse siseturu reeglitest relvastuse ja sõjalise varustuse hankimisel. Võttes arvesse julgeolekuolukorda Euroopas², siis Euroopa Liidu liikmesriikidel on oluline leida tasakaal siseturu reeglite ja riiklike julgeolekuhuvide vahel.³

Kaitsetööstuse sektor on monopson, see tähendab, et turul on ainult üks ostja, kaitsetööstuses on ostjaks ainult riik, kuid müüjaid on potentsiaalselt palju.⁴ Euroopa Liidu liikmesriikide kaitse eelarve on kasvanud alates 2021. aastast kuni aastani 2024 üle 31% ja 2024. aastal moodustas liikmesriikide kaitse eelarve kokku 326 billionit eurot.⁵ Eesti ostujõud madal ja Eestit mõjutab, kuidas ülejäänud Euroopa kaitseoste sooritab, sest kaitseostude sooritamisel on konkurentideks teised riigid. Venemaa on oma sõjatööstusesse tehtavaid rahalisi investeeringuid järjepidevalt suurendanud, 2024. aastal moodustasid kaitsekulutused juba ligi 40% riigieelarvest, ehk umbes 9% SKP-st (kasv võrreldes 2023. aastaga on ligikaudu 6%).⁶ Kuigi 2024. aasta kaitsekulud ulatusid ligikaudu 13,1 triljoni rublani ehk umbes 132 miljardit eurot, näitab ostujõu pariteedi arvestamine, et Venemaa tegelikud kaitsekulud ületavad Euroopa Liidu liikmesriikide omad.⁷

Rahandusministeeriumi analüüsis Eesti ettevõtjate osalust Eesti kaitsehangetes perioodil 2020 kuni 2024 ja jõudis järeldusele, et Eestis registreeritud ettevõtjad osutusid kaitse- ja

---

¹ Euroopa Liidu lepingu ja Euroopa Liidu toimimise lepingu konsolideeritud versioonid - Euroopa Liidu toimimise lepingu konsolideeritud versioon – ELT C 202, 07.06.2016, lk 1-388.

² Välisluureamet. Eesti rahvusvahelises julgeolekukeskkonnas 2025. Avalik raport.. 20.12.2024 - <https://raport.valisluureamet.ee/2025/et/?utm> (05.02.2026)

³ Directorate General Internal Market and Service. *Directive 2009/81/EC on the award of contracts in the fields of defence and security.* Guidance Note Offsets. – <https://ec.europa.eu/docsroom/documents/15413/attachments/1/translations/> (22.10.2025).

⁴ Heuinckx, B. *Defence Procurement and the European Defence Equipment Market: the Virtues of Kissing the Frog.* Public Procurement Law Journal 2015 no 4, p 322.

⁵ Euroopa Komisjon. Valge raamat. Euroopa Liidu kaitsevalmiduse edendamise valmidus 2030 pakett 19.03.2025, lk 16 - https://defence-industry-space.ec.europa.eu/eu-defence-industry/white-paper-european-defence-readiness-2030_en (24.02.2026)

⁶ Euroopa Komisjon. Valge raamat. Euroopa Liidu kaitsevalmiduse edendamise valmidus 2030 pakett, lk 4

⁷ Mackenzie, L. *Russian defense spending overtakes Europe, study finds.* Politico, 12.02.2025 - <https://www.politico.eu/article/russian-defense-spending-overtakes-europe-study-finds/> (24.02.2026)

Julgeolekuhangetes edukaks 66%-l ja välisriigis registreeritud ettevõtted 34%-l juhtudest.⁸ Kui võrrelda seda Eesti turu teiste sektoritega tähendab, et kaitse- ja julgeolekuhangetes võivad välispakkujad keskmiselt 30% rohkem lepinguid.⁹

Julgeolek ja riigikaitse on olulised suveräänsuse tagamiseks, kuid läbi Euroopa Liidu toimimise perioodi on liikmesriigid rakendanud oma riigisisene kaitsetööstuse tugevdamiseks ja hoidmiseks erinevaid mehhanisme, sh ka vastuostu (inglise keeles „*offset*“) kohustusi kaitsehangete läbiviimisel.¹⁰ Vastuostu võib käsitleda ühe hankelepingu tingimusena. Vastuostude all peetakse silmas kaitsehangete juurde lisatavaid kohustusi, mis kohustab välismaa ettevõtjat hankelepingu sõlmimisel hankija riigi majandusse täiendavat investeeringut tegema, see tähendab läbi ostu või muu majandusliku panuse, mis võib olla otseselt seotud hangitava toote või -teenusega¹¹.

Eesti on avalikel andmetel kasutanud vastuostu ühe korra¹² ja on seda kasutamas ka hetkel, näiteks Lõuna-Korea tootja käest ostetavate raketitehtjate Chunmoo tehingu osaks on ka kümnetes miljonites eurodes tehtavad otseinvesteeringuid Eesti kaitsetööstusesse.¹³ Kaitseministeerium on „Sõjalise riigikaitse ja heidutuse programm 2026–2029. Kavand“ välja toonud eraldi Eesti kaitsetööstuse arendamise ja rõhutanud, et kaitsetööstuse areng on riigikaitse seisukohalt strateegiliselt oluline.¹⁴ Kuivõrd kaitsetööstuse vastuostude korral esineb erinevaid õiguslikke küsimusi seoses ELTL artikli 346 kohaldamise ulatusega, tuleb hinnata eelkõige seda, kas meede on tegelikult seotud oluliste julgeolekuhuvide kaitsega või kujutab endast majanduslikku proteksionismi. Samuti tuleb analüüsida, kas vastuost on vajalik sõjalise

---

⁸ Rahandusministeerium. Analüüs ja ettepanekud, kuidas riigihangetes võimaldada senisest rohkem arvestada lokaalsuspõhimõtte ja keskkonnajalajäljega, soodustada innovatsiooni ning arvestada võimalike julgeolekuriskidega 14.04.2025, lk 8 – https://fin.ee/sites/default/files/documents/2025-04/Anal%C3%BC%C3%BCs_lokaalsus%2C%20keskkonna%2C%20innovatsioon%20ja%20julgeolek%202025_0.pdf (14.02.2026)

⁹ Ibidem, lk 8

¹⁰ Euroopa Komisjoni tõlgendav teatis Euroopa Ühenduse asutamislepingu artikli 296 kohaldamise kohta kaitsealaste riigihangete valdkonnas. KOM(2006) 779 lõplik, 07.12.2006.

¹¹ Directorate General Internal Market and Services. *Directive 2009/81/EC on the award of contracts in the fields of defence and security*. Guidance Note Offsets.

¹² Kaitseministeerium on avaldanud informatsiooni juba lõppenud vastuostu projektist, mille raames õhutorjakeraketiüsteemi Mistral tarnivad MBDA ja SAAB kohustusid investeerima Eesti majandusse läbi vastuostude viie aasta jooksul, Eesti majandusse investeeriti ligi 15 miljonit eurot. (Kaitseministeerium. Kaitsealane vastuost töö Eestisse miljonid. 09.03.2012. <https://www.kaitseministeerium.ee/et/uudised/kaitsealane-vastuost-toi-estisse-miljoneid> (01.02.2026))

¹³ Kuigi artiklis ei ole otsesõnu vastuostu nimetatud, siis on artiklis välja toodud, et: „Selle osana teeb Lõuna-Korea kaitsetööstusettevõtte Hanwha investeeringuid ka Eesti kaitsetööstusesse, mis peaks kümne aastaga tooma siia tagasi 40 kuni 60 miljonit eurot.“ (ERR. Eesti ostab vähemalt kuus Lõuna-Koreas toodetud Chunmoo mitmikraketitehtjate. 21.12.2025. Kättesaadav - <https://www.err.ee/1609892500/est-ostab-vahemalt-kuus-louna-koreas-toodetud-chunmoo-mitmikraketitehtjat> (01.02.2026))

¹⁴ Kaitseministeerium. Sõjalise riigikaitse ja heidutuse programm 2026–2029 kavand. Lk 14 - <https://www.fin.ee/sites/default/files/documents/2025-10/S%C3%B5jalise%20riigikaitse%20ja%20heidutuse%20programm%202026-2029.pdf> (14.02.2026)

otstarbega toote tarnekindluse tagamiseks, kas vastuost moonutab siseturгу ja konkurentsi, kas meede on proportsionaalne ning kas selle sisu on piisavalt seotud sõjalise otstarbega tootega. Seega on asjakohane analüüsida, kuidas kaitsehangetes vastuoste rakendada kooskõlas Euroopa Liidu õigusega.

Käesoleva magistr töö eesmärk on selgitada, millistel tingimustel võib Eesti õiguspäraselt kohaldada ELTL artikli 346 erandit kaitsevaldkonna vastuostude tegemisel kohaliku tööstuse kaasamise toetamiseks. ELTL artiklit 346 tõlgendatakse valdavalt selliselt, et see võimaldab kasutada vastuostu ja seeläbi toetada riigi kaitsetööstust tingimusel, et meetmed on vajalikud riigi oluliste julgeolekuhuvide kaitsmiseks ega lähe kaugemale sellest, mis on nende huvide tagamiseks vältimatult vajalik.¹⁵ Ebaselge on aga hankija tõendamiskoormus: kas meede on otseselt vajalik oluliste julgeolekuhuvide kaitsmiseks ega kujuta endast majandusliku proteksionismi vahendit. Magistr töö alaküsimused on:

- millistel tingimustel saab ELTL artikli 346 kohaldamine vastuostude kasutamiseks vastata Euroopa Liidu õiguse nõuetele, arvestades, et erandi rakendamine Eestis peab alluma samadele tingimustele nagu kõigis liikmesriikides;
- kuidas piiritleda Eesti õigusruumis õiguspäraselt julgeolekuhuvi ja erandi kuritarvitamist kohaliku tööstuse toetamiseks.

Varasemalt on Triin Jaansalu Eestis teadustöö raames ELTL artikliga 346 seonduvalt analüüsinud kaitse- ja julgeolekuvaldkonnas väljakuulutamisetä läbirääkimistega riigihanke kehtivat regulatsiooni, selle muutmise kavatsust ning seost kaitsehangete ideoloogiaga.¹⁶ Samuti on Lysann Viitamees analüüsinud ühtse kaitseturu loomist ning kaitse- ja julgeolekuvaldkonna riigihanke regulatsiooni kohaldamisala ja rakendamist praktikas.¹⁷ Tartu Ülikooli õigusteaduskonna tudengi Stenver Pärni poolt on analüüsitud ELTL art 346 lg 1 punkti b praktikas rakendamise sisuliste eelduste analüüsile.¹⁸ Käesoleva magistr tööga kõige

---

¹⁵ EKo C-615/10, *Insinööri toimisto InsTiimi Oy* ECLI:EU:C:2012:26; EKo C-414/97, *Euroopa Komisjon versus Hispaania Kuningriik*, ECLI:EU:C:1999:417

¹⁶ Jaansalu, T. Kaitse- ja julgeolekuvaldkonnas väljakuulutamisetä läbirääkimistega riigihanke – kehtiv regulatsioon, selle muutmise kavatsus ning seos kaitsehangete ideoloogiaga. Magistr töö. Juhendaja dr. iur. Mari-Ann Simovart. Tartu: Tartu Ülikool 2021 - <http://hdl.handle.net/10062/72678> (18.04.2026)

¹⁷ Viitamees, L. Ühtse kaitseturu loomine – kaitse- ja julgeolekuvaldkonna riigihanke regulatsiooni kohaldamisala ja rakendamine praktikas. Magistr töö. Juhendaja dr. iur. Mari-Ann Simovart. Tallinn: Tartu Ülikool 2023 - <https://hdl.handle.net/10062/90198> (18.04.2026)

¹⁸ Pärn, S. Kaitseerandi rakendamise piirid ja tingimused Euroopa kohtu ja liikmesriikide kohtupraktika näitel. Magistr töö. Juhendaja dr. iur. Carri Ginter, kaasjuhendaja mag. iur. Mario Sõrm. Tartu: Tartu Ülikool 2025 - <https://hdl.handle.net/10062/111115> (18.04.2026)

sarnasema käsitlesega magistritöö „Vastuostud kui riigi võimalus toetada kaitsetööstuse arengut“¹⁹ kirjutas Tallinna Tehnikaülikooli tudeng Andri Haran 11 aastat tagasi ja selle aja jooksul on nii õiguslik kui ka kaitse- ja julgeolekuolukord palju muutunud. Käesolev magistritöö keskendub vastuostudele kui Eesti kohaliku tööstuse kaasamise võimalusele kaitsevaldkonna riigihangetes ELTL artikli 346 alusel, analüüsides selle erandi piire Eesti õigusruumis ja tingimusi kohaliku tööstuse toetamiseks.

Magistritöö koostamisel on kasutatud kvalitatiivset meetodit, analüüsides kaitse- ja julgeolekuvaldkonna riigihangete regulatsiooni ja selle rakendamise praktikat. Töö koostaja kasutab normatiivset analüüsi, kohtupraktika tõlgendamist ja näitlikustamiseks liikmesriikide praktikat. Allikate valik põhineb nende asjakohasusel ELTL artikli 346 lõike 1 punkti b kohaldamise ja kaitsehangete kontekstis. Magistritöö keskendub erinevate asjakohaste Eesti ja Euroopa Liidu õigusaktide²⁰ analüüsimisele, kasutatakse Euroopa Kohtu praktikat,²¹ seaduseelnõusid ja Euroopa Komisjoni juhendmaterjale. Kuna Eesti õiguskirjanduses ei ole palju kaitse- ja julgeolekuvaldkonna õigusaktide analüüsi puuduvat kirjandust,²² siis töö koostaja lähtub riigihangete seaduse kommenteeritud väljaandest²³ ja riigihangete seaduse muutmise seaduse seletuskirjast.²⁴ Lisaks kasutab töö koostaja välismaiste autorite avaldatud raamatuid,²⁵ artikleid²⁶ jms materjali. Töö autor näitlikustab teoreetilist analüüsi erinevate

---

¹⁹ Haran, A. Vastuostud kui riigi võimalus toetada kaitsetööstuse arengut. Magistritöö. Juhendaja Siim Alatalu. Tallinn: Tallinna Tehnikaülikool 2015 – <https://digikogu.taltech.ee/et/item/8a965500-6cba-4a4c-bfd7-4fe3c0c3b087> (18.04.2026)

²⁰ ELTL artiklitele 34, 49, 56 ja 346; Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2009/81/EÜ, millega kooskõlastatakse teatavate kaitse- ja julgeolekuvaldkonnas ostjate poolt sõlmitavate ehitustööde ning asjade ja teenuste riigihanketingute sõlmimise kord ja muudetakse direktiive 2004/17/EÜ ja 2004/18/EÜ. – ELT L 216, 20.08.2009; Riigihangete seadus¹ – RT I, 12.07.2025, 25.

²¹ EKo C-337/05, *Euroopa Ühenduste Komisjon versus Itaalia Vabariik* ECLI:EU:C:2008:203; EKo C-615/10, *Insinööriõiguste InsTiimi Oy*; EKo C-414/97, *Euroopa Komisjon versus Hispaania Kuningriik*.

²² Varasemalt on ELTL artiklit 346 eesti keeles käsitlenud lisaks ülemnimetatud magistritöödele Riigihangete seaduse kommentaarides (Fels, E., Simovart, M. A., Parind, M., Riigihangete seadus. Komm vlj. 2tr. Tallinn: Juura 2025); Juridica artiklis (Simovart, M. A., Soloveicik, D., Väljaots, T. Aktuaalsed õigusküsimused Eesti ja Leedu kaitse- ja julgeolekuhangetes Juridica 2025/6-7). Sellele lisaks on inglisekeelsed artiklid (Simovart, M.A. *The (in-) ability of contracting authorities to neutralize the threat of hostile technology in EU public procurement*. 2026 European Defence & Security Law & Policy Quarterly, 1 (1), 73–81. - <https://doi.org/10.21552/edseq/2026/1/8> (18.04.2026)) ja (Simovart, M.A., Soloveičik, D., and Väljaots, T. *Trouble in the neighbourhood: defence procurement in Estonia and Lithuania in times of war in Ukraine* (2023) 62 PPLR 367–381.)

²³ Simovart, M. A., Parind, M. Riigihangete seadus. Komm vlj. 2tr. Tallinn: Juura 2025.

²⁴ Riigihangete seaduse muutmise seaduse eelnõu seletuskiri. 113 SE I. - <https://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/5498ac05-bc6e-7882-13a3-328366ee31f2/riigihangete-seaduse-muutmise-seadus-113-se-iii/> (18.04.2026)

²⁵ Arrowsmith, S. *The Law of Public and Utilities Procurement. Regulations in the EU and UK. (Volume 2)*. Third Edition. Sweet & Maxwell 2018; Trybus, M. *Buying Defence and Security in Europe. The EU Defence and Security Procurement Directive in Context*. Cambridge University Press 2014.

²⁶ Teiste artiklite seas nt: Heuninckx, B. *Security of Supply on Offset in Defence Procurement: What's New in the EU?* - Public Procurement Law Review 23/2, 2014.; Ølykke, G. S. *Safeguarding 'National Security' in a Public Procurement Context*. Common Market Law Review. 2025 Aug;62(4):1121-1154. doi: <https://doi.org/10.54648/cola2025065> (18.04.2026)

riikide praktikatega, mis on avalikult kättesaadavad. Töö autor on keskendunud Euroopa Liidu liikmesriikidele ja nende hulgast on eraldi käsitletud Leedu, Saksamaa, Soome ja Läti avalikult kättesaadava materjali põhjal vastuoste ja ELTL artikli 346 lg 1 punkt b rakendamise osas.

Magistritöö on jagatud kaheks peatükiks. Esimeses peatükis analüüsib töö koostaja vastuostu, kaitsevaldkonna riigihankeid puudutavat Eesti ja Euroopa Liidu õiguskeskkonda, et kaardistada vastuostu kasutamise piirangud. Töö koostaja selgitab vastuostu mõistet, liike ja kasutamise eesmärgi, sealhulgas ka vastuostu ja kaitsetööstuse kaasamise mõistete piiritlemist üksteisest. Magistritöös ühtse käsitluse tagamiseks on vastuostu mõistet ja liike analüüsitud, sest vastuostu mõiste ei ole seaduses üheselt defineeritud ja võib viia erineva tõlgendamiseni. Teises alapeatükis analüüsitakse Euroopa Liidu siseturu põhimõtteid, Eesti riigihangete regulatsiooni, sealhulgas kaitse- ja julgeolekuvaldkonna erisusi vastavalt direktiivile 2009/81/EÜ ja riigihangete seadusele. Eesti riigihangete regulatsiooni ning Euroopa Liidu siseturu põhimõtete analüüs võimaldab piiritleda, millistel tingimustel saab Eesti kasutada vastuoste kooskõlas ELTL artikli 346 ühtsete nõuetega. Sellega saavutatakse selge arusaam riigisisestest ja Euroopa Liidu tasandi piirangutest, mis määravad kindlaks vastuostu õiguspärasuse.

Teises peatükis analüüsitakse ELTL artikli 346 tõlgendamist lähtudes kohtupraktikast, eelkõige Euroopa Kohtu praktikast. Töö koostaja lähtub Euroopa Kohtu lahenditest, mis käsitlevad ELTL artikli 346 kohaldamist laiemalt, kuna vastuostu osas ei ole palju kohtupraktikat. Ka kohtulahendid ei käsitle vastuoste otseselt, annavad võimaluse analüüsida, kas konkreetne vastuost on kooskõlas ELTL artikli 346 tõlgendusega. Kohtulahendid määratlevad, millal ja milliste tõenditega võib hankija julgeolekuhuvile tugineda, võimaldades hinnata, kas vastuost vastab ELTL artikli 346 kitsale ja rangelt kontrollitavale erandi loogikale. Töö autor analüüsib, kuidas hankijad peaksid põhjendama erandi kasutamist, sealhulgas kuivõrd põhjalikult on vaja hinnata vastuostu proportsionaalsust. Töö autor analüüsib vastuostuga seotud riske hankija jaoks ning kuidas tõendada olulist julgeolekuhuvi vastuostu kasutamisel ja annab praktilisi soovitusi hankijale õiguspäraseks ELTL artikli 346 lg 1 punkti b kasutamiseks vastuostude kasutamisel.

Töö koostaja soovib eriliselt tänada töö juhendajat Mari Ann Simovarti kiire ja põhjaliku tagasiside ning toetava juhendamise eest.

Magistritööd iseloomustavad märksõnad on: riigihanked, erandhanked, riigihanke üldpõhimõtted, kaitse- ja julgeolekuvaldkonna riigihanked, vastuost

1. Vastuostudele kohaldatav õigusraamistik

1.1. Vastuostude õiguslik olemus ja liigid

Euroopa Liidu õiguses ega Eesti siseriiklikus õiguses ei ole defineeritud, mis on vastuost ega täpsustatud vastuostude rakendamist. Euroopa Liidu kaitsevaldkonna direktiivis ei soovitud vastuoste defineerida, kuna Euroopa Komisjon on seisukohal, et vastuostude ühetaoline lubamine on vastuolus Euroopa Liidu esmase õigusega,²⁷ Üheks põhjuseks on, et vastuost võib moonutada siseturgu. Kuna vastuostu ei ole esmases õiguses reguleeritud, siis ei ole vastuostu reguleerimine teisese õigusega võimalik.²⁸

Vastuostu sisu on kirjeldatud Euroopa Liidu Komisjoni juhises, mille kohaselt on vastuost kompensatsioonimeede kaitsevaldkonna riigihangetes, mida liikmesriigid on traditsiooniliselt nõudnud välismaiselt kaitsevaldkonnas tegutsevalt tarnijalt, et saavutada lisaks põhilepingule täiendavat majanduslikku või tööstuslikku kasu.²⁹ Vastuostude kasuteguri osas on olnud küsimusi: kas vastuost toob riigile kasu ning kas ja kui palju vastuost konkreetse riigihanke hinda tõstab. Belgia kaitsetööstuse vastuostude osas on tehtud uuring, mis leidis, et vastuostu kasutamine võib imporditava kaitsevarustuse maksumust tõsta 20–30 protsenti.³⁰ Belgia vastuostude osas tehtud uuring seab kahtluse alla meetme kulutõhususe ning tõstatab küsimuse selle proportsionaalsusest ELTL artikli 346 kontekstis. Ka Euroopa Komisjoni 2006. aasta vastuostu juhise püüdis piirata liikmesriikide proteksionistlikke praktikaid ja tuua kaitsehangete valdkonda siseturu reeglite alla.³¹ Kuna vastuostud olid sel perioodil üks siseturu moonutajaid ning liikmesriigid kasutasid ELTL artikli 346 erandit sageli põhjendamatult, kujundati suunis selgelt piiravas võtmes.³² Seetõttu ei olnud suunise eesmärk vastuoste soodustada, vaid nende kasutamist rangelt piirata.

---

²⁷ Directorate General Internal Markets and Services. *European Directive 2009/81/EC on the award of contracts. in the fields of defence and security*. Guidance Note. Offset. Lk 1

²⁸ *Ibidem*, lk 1

²⁹ *Ibidem*, lk 1

³⁰ Mathew, T. *Essential Elements of India's Defence Offset Policy – A Critique*. Journal of Defence Studies 4, no. 2 (2010), lk 15.

³¹ Directorate General Internal Markets and Services. *European Directive 2009/81/EC on the award of contracts. in the fields of defence and security*. Guidance Note. Offset. Lk 1

³² *Ibidem*, lk 1

Vastuostud jagunevad otsesteks ja kaudseteks vastuotsudeks. Otsene vastuost on otseselt seotud hankelepingu esemega ja kaudne vastuost ei ole hanke esemega otseselt seotud.³³ Näiteks meedia vahendusel on teada, et Lõuna-Korea kaitsetööstuse ettevõtte Hanwha on välja pakkunud, et kui Eesti riik otsustab osta ettevõtte jalaväe lahingumasinaid Redback, siis on nad valmis Eestis tegema laskemoonatehase, sõjatehnika hooldus- ja remondikeskuse ning Eesti ettevõtetega teadus- ja arenduskoostööd.³⁴ Niisuguses pakkumises, kus riigi poolt tehtava kaitseostu sooritamisel on välismaa ettevõtte valmis kohalikku tööstust kaasama, on otsese vastuostu tunnused täidetud. Kaudseks vastuostuks võib olla ka midagi, mis ei ole konkreetse hanke esemega seotud, seega võib vastuost olla ka väljaspool kaitsetööstuse sektorit. Laia tõlgendamise korral võiks see olla ka potentsiaalselt lasteaia ehitamine, muu kogukondliku taristu loomine või kohaliku tooraine ostmise tooteid ostvas riigis.

Vastuostu kasutamisel ei ole liikmesriikidel kohustust niisugustest tehingutest Euroopa Liidu institutsioone teavitada ega neid avalikult kajastada³⁵, samas on USA ettevõtetel kohustus teavitada oma riiki tehingutest, mille osaks on vastuost. USA kaubandusministeeriumi kodulehel avaldatud viimase avaliku raporti kohaselt on USA ettevõtted 2022. aastal osalenud 91 vastuostu tehingus 10 Euroopa Liidu liikmesriigiga, mille väärtuseks on 686,60 millionit dollarit ja vastuostu väärtuseks on 775,12 miljonit dollarit³⁶. Lähtudes USA statistikast, on võimalik järeldada, et vastuoste kasutatakse Euroopas siiani, kuigi Euroopa Komisjon on soovinud vastuostude hulka vähendada.³⁷

Üheks vastuoste kasutava ettevõtte näiteks on Ameerika Ühendriikide ettevõtte Lockheed Martin, kes on laialdaselt nõustunud erinevate vastuostude kokkulepetega F-35 programmi raames.³⁸ Üks 2026. aastal sõlmitud kokkulepe on tehtud Tšehhi Vabariigiga, mille eesmärgiks

---

³³ Directorate General Internal Markets and Services. *European Directive 2009/81/EC on the award of contracts in the fields of defence and security*. Guidance Note. Offset. Lk 1

³⁴ Põlendik, K. Lõuna-Korea 100 miljoni investeering on üksnes pakkumine. ERR uudised. 11.03.2026 - <https://www.err.ee/1609963993/louna-korea-100-miljoni-investeering-on-üksnes-pakkumine> (27.03.2026)

³⁵ Commission Staff Working Document. *Evaluation of Directive 2009/81/EC on public procurement in the fields of defence and security Accompanying the document Report from the Commission to the European Parliament and the Council on the implementation of Directive 2009/81/EC on public procurement in the fields of defence and security, to comply with Article 73(2) of that Directive* - <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:52016SC0407> (06.01.2026)

³⁶ U.S. Department of Commerce. The Bureau of Industry and Security (BIS). *Offset in Defence Trade. Twenty-Eight Study*. 2024, lk 28. - <https://www.bis.gov/media/documents/public-version-28th-annual-offset-report.pdf> (06.01.2026)

³⁷ Schoeni, D., E., *Some Ethical Dimensions of Defense Offset*. 11.05.2023 - https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=4431673 (01.02.2026)

³⁸ F-35 Lightning II on Ameerika Ühendriikides välja töötatud viienda põlvkonna mitmeotstarbeline hävituslennuk, mis on NATO liitlastel kasutusel, näiteks F-35 kasutajad või tulevased kasutajad on Soome, Norra, Taani, Holland, Belgia, Poola, Tšehhi. (Lockheed Martin. *Allied Deterrence: F-35s Across Europe, NATO*. 01.07.2026 <https://www.f35.com/f35/news-and-features/Allied-Deterrence-F-35s-Across-Europe-NATO.html?utm> (18.04.2026))

on 24 ühiku F-35A lennuki ostmise ja mille tootmisega alustatakse 2027. aastal.³⁹ Koostöö raames on Lockheed Martin võtnud kohustused Tšehhi Vabariigi tööstussektori ees kokku kaheteistkümne kohaliku ettevõtte ja ülikooliga ja need keskenduvad eeskätt kõrgtehnoloogiliste lennundus- ja kaitsesüsteemide uurimisele, arendamisele, projekteerimisele, katsetamisele ja tootmisele.⁴⁰ Pressiteate kohaselt on see pikaajaline koostöö, sest F-35 programm loob töökohti hinnanguliselt järgmiseks 50–60 aastaks, pakkudes Tšehhi Vabariigile võimalusi alates väljaõppest ja tarneahela juhtimisest kuni modifikatsioonide ja moderniseerimiseni.⁴¹

Kui Tšehhiga alles alustatakse vastuostu kokkuleppe ja F-35 tootmisega, siis Poolaga on jõutud kaugemale ja mõnel ettevõttel on esimene faas edukalt läbitud. Nelja-aastase koostöö järel lisati Wojskowe Zakłady Elektroniczne S.A Lockheed Martini heakskiidetud tarnijate nimekirja, kui Lockheed Martini andis üle olulised tehnilised andmed ja koostöös valmis vajaminev lahendus.⁴²

Eestis on lisaks Lõuna-Korea ettevõtja Hanwhaga sõlmitavake lepingule avaldatud info USA ettevõtja Lockheed Martiniga sõlmitavast koostööst.⁴³ Uudistes ei ole nimetatud koostööd vastuostuks, kuid selle lepingu sisu on kirjeldanud Riigi Kaitseinvesteeringute Keskuse lahingplatvormide kategooriajuht Janari Kasemets järgnevalt: „Lisaks raketihetitajatele ja laskemoonale hõlmab uus leping ka investeeringut Eesti kaitsetööstusesse, mille tulemusel luuakse Eestisse HIMARSi komponentide hooldusvõimekus, mida saavad pakkuda meie enda ettevõtted“.⁴⁴ Kuigi uudises ei mainitud tarnekindlust, siis tõi kaitseminister Hanno Pevkur välja, et tegemist on investeeringuga, mis muudab „Eesti tervikuna turvalisemaks“.⁴⁵ Töökoostaja hinnagul on võimalik seda otsese vastuostuna käsitleda, kuna Eesti riik ostab välismaa ettevõtjalt kaitseotstabelisi asju, välismaa ettevõtja investeerib osana ostukokkuleppes Eesti kohaliku tööstusesse ja selle vastuostu eesmärgiks on lepingu eseme hooldusvõimekuse

---

³⁹ Lockheed Martin. *Lockheed Martin Finalizes Industry Project Agreements for Czech F-35 Program*. 18.03.2026 - https://www.f35.com/f35/news-and-features/Lockheed_Martin_Applying_AI_to_Enhance_F35_Combat_Identification_System/Lockheed_Martin_Finalizes_Industry_Project_Agreements_for_Czech_F35_Program.html (20.03.2026)

⁴⁰ *Ibidem*

⁴¹ *Ibidem*

⁴² Lockheed Martin. *Strengthening PAC-3's Global Supply Chain with Polish Industrial Partnerships*. 10.01.2024. - <https://www.lockheedmartin.com/en-us/news/features/2024/strengthening-pac-3s-global-supply-chain-with-polish-industrial-partnerships.html> (20.03.2026)

⁴³ ERR. Eesti ostab veel kolm HIMARS raketihetitajat ning laskemoona. 11.04.2026 <https://www.err.ee/160993183/eesti-ostab-veel-kolm-himars-raketihetitajat-ning-laskemoona> (12.04.2026)

⁴⁴ *Ibidem*

⁴⁵ *Ibidem*

tagamine Eestis koha peal kohaliku tööstuse kaasamise kaudu, mis on tarnekindluse seisukohalt oluline.

Ka Eesti varasemas praktikas avalikkusele antud info vastuostutehingu kohta seoses Mistral (*Missile Transportable Anti-aérien Léger*)⁴⁶ ostuga tundub avalikule infole tuginedes klassifitseeruvat kaudse vastuostuna, sest ei ole välja toodud, kuidas koostöö otseselt Mistrali ostuga seostus. MBDA ja SAAB otsid Eesti ettevõtelt vastuostu raames reaalselt väljendatult 15 426 778 euro eest (koos koefitsentidega 63 625 584 eurot)⁴⁷ masinatööstust, meditsiinitarbeid ja -seadmeid, tarkvaraarendust, raadiotehnoloogiat, mobiilsed turvasüsteeme, materjalitehnoloogia ning teadus- ja arendustegevusi.⁴⁸ Kuna kaitsevaldkonna direktiiv võeti vastu alles 2009. aastal ja Euroopa Komisjoni seisukoht vastuostude kasutamise osas⁴⁹ on avaldatud hilisemalt, siis Kaitseministeeriumi poolt 2007. aasta veebruaris sõlmitud kokkuleppele kohaldunud praktika erineb tänasest vastuostude tegemise praktikast ja Kaitseministeerium sai lähtuda tol hetkel kehtinud õigusruumist ja parimatest praktikatest. Töö koostaja mainib, et avalikult ei ole Kaitseministeerium kinnitanud, et lähtus ELTL artiklist 346 lõikest 1, kuid arvestades riigihangetele tol hetkel kohaldunud õigusruumi, siis on töö koostaja hinnangul suure tõenäosusega lähtunud ELTL artikli 346 lõike 1 punktist b.

Kuna kirjanduses ja praktikas kasutatakse ka kaitsetööstuse kaasamise mõistet, siis on oluline ka selle sisustamine ja eristamine vastuostu mõistest. Kaitsetööstuse kaasamise all võib olla mõistetud laiemalt poliitilist seisukohta, mille eesmärk on kohaliku kaitsetööstuse arendamine läbi riigihangete, arendusprojektide ja tarneahelate, eesmärgiga tugevdada riigi julgeolekut, tehnoloogilist võimekust ja ka laiemalt majandust, kuid teatud juhtudel mõistetakse vastuoste ühe kaasamise liigina.⁵⁰

Läti seaduses on kasutusel mõiste strateegiline partnerlus, mis on Läti Kaitseministeeriumi ja selle strateegilise partneri vaheline koostöövorm, mis võimaldab kaitsetööstuse kaasamise

---

⁴⁶ MBDA toodab erinevaid Mistrali perekonda kuuluvaid, süsteeme, kuid ühise joonena on tegemist mitmeotstarbeline lühimaa õhutõrjesüsteemiga, mis kasutab infrapunajälgimist. (MBDA. *MISTRAL Family* - <https://www.mbda-systems.com/products/force-protection/mistral-family> (15.03.2026))

⁴⁷ Töö koostaja mainib, et vastuostude rakendamisel on kofetsendi kasutamine tavapärane praktika ja annab selge suunise, millised on riigi jaoks eelistatud kaitsetööstuse arendamise suunad.

⁴⁸ Kaitseministeerium. Kaitsealane vastuost tõi Eestisse miljoneid. 09.03.2012. <https://www.kaitseministeerium.ee/et/uudised/kaitsealane-vastuost-toi-estisse-miljoneid> (01.02.2026)

⁴⁹ Directorate General Internal Market and Services. *Directive 2009/81/EC on the award of contracts in the fields of defence and security*. Guidance Note Offsets.

⁵⁰ Government of the Netherlands. *Industrial participation (IP) and military goods*. <https://www.government.nl/topics/commissariat-for-military-production/industrial-participation-for-defence-materiel> (27.03.2026)

riigikaitse, sealhulgas sihipärase väljaõppe riikliku ohu vältimiseks, hädaolukorra, erakorralise olukorra ja sõja ajal.⁵¹

Leedu on 2024. aastal vastu võtnud eraldi seaduse kaitsetööstuse kaasamiseks, mis võimaldab Leedu kaitsetööstuse ettevõtjatel olla kaasatud riigikaitse seisukohalt prioriteetsetesse kaitsevarustuse ja relvastuse hangetesse. Kaitsetööstuse kaasamise kokkuleppe sõlmimise kohustuse miinimumnõuded on, et sõlmitava hankelepingu maksumus vähemalt 5 miljonit eurot ilma käibemaksuta ja ost peab olema tehtud valitsuse poolt heaks kiidetud kaitsevarustuse nimekirjast.⁵²

Leedu seaduse eesmärk on edendada kaitse- ja julgeolekutööstuse innovatsiooni ja investeeringuid kaitsetööstusse, suurendada kaitse- ja julgeolekutööstuse konkurentsivõimet, luua soodsad tingimused riigikaitse süsteemi ja avaliku julgeoleku tagamise asutuste varustamiseks strateegiliste kaupadega, kaitse- ja avaliku julgeoleku vajadusteks mõeldud toodetega, samuti edendada Leedu päritolu strateegiliste kaupade, kaitse- ja avaliku julgeoleku vajadusteks mõeldud toodete eksporti, tihedat koostööd avaliku sektori, teadus- ja õppeasutuste ning ettevõtete tihedat koostööd kaitse- ja julgeolekutööstuse valdkonnas, et tagada riikliku julgeoleku huvid.⁵³

Leedu on oma seaduses välja toonud, mis on nende jaoks kaitsetööstuse kaasamise jaoks sobivad meetmed ja töö koostaja hinnagul võiks neid käsitleda vastuostuna, kuigi seaduses neid vastuostuks nimetatud ei ole, vaid neid on nimetatud Leedus kaitsetööstuse kaasamise võimalusteks, nendeks on:

1. investering Leedu kaitse- ja julgeolekutööstusse;
2. anda tehnoloogiat üle Leedu teadus- ja õppeasutustele või ettevõtetele või teha koos nimetatud asutuste või ettevõtetega teadusuuringuid, eksperimentaalarendust või innovatsioonitegevust;
3. osta kaupu või teenuseid Leedu teadus- ja õppeasutustelt või ettevõtetelt;
4. anda Leedu teadus- ja õppeasutustele või ettevõtetele konsultatsioone sõjalise varustuse tootmise, tehnoloogia või innovatsiooni küsimustes;

---

⁵¹ Aizsardzības industrijas likums - Latvijas Vēstnesis, 70, 10.04.2024. Lāti Vabariigi kaitsetööstuse seaduse § 1 lõike 5 inglisekeelne sõnastus on: „*strategic partnership - a form of cooperation between the Ministry of Defence and its strategic partner which provides for the integration of defence industry representatives into the national defence system, along with their targeted training for continuous work in times of national threat, including an emergency situation, a state of exception, and war;*“

⁵² Lietuvos Respublikos gynybos ir saugumo pramonės įstatymas - 2024 m. gegužės 16 d. Nr. XIV-2647 (Leedu Vabariigi kaitse- ja julgeolekutööstuse seadus) artikkel 8 - <https://e-seimas.lrs.lt/rs/legalact/TAD/7247b912176a11ef8e4be9fad87afa59?utm> (18.042026)

⁵³ Lietuvos Respublikos gynybos ir saugumo pramonės įstatymas artikkel 1 punkt 1.

5. luua Leedu teadus- ja õppeasutustele või ettevõtetele tingimused välismaa ettevõtte tootmis-, uurimis- või katsetamisinfrastruktuuri kasutamiseks.⁵⁴

Seega kuigi õigusaktides puudub selge õiguslik definitsioon vastuostu osas, siis on Euroopa Komisjoni juhise definitsioon selge ja arusaadav. Töö koostaja hinnagul selge seadusandliku määratluse puudumise ning Komisjoni pigem piirava lähenemise tõttu on praktikas hakatud kasutama erinevaid alternatiivseid termineid. Need sõnastuslikud variatsioonid ei muuda meetme õiguslikku olemust ega ka seda, millistel tingimustel on vastuostu kasutamine Euroopa Liidu õigussüsteemis lubatud.

Alapeatükk järledub, et vastuostude mõiste ei ole Euroopa Liidu ega Eesti õiguses üheselt määratletud, mistõttu nende sisustamine tugineb peamiselt Euroopa Komisjoni juhistele ja liikmesriikide praktikatele. Vastuostude liigitus otsesteks ja kaudseteks meetmeteks on keskne, kuna just seotus hankelepingu esemega määrab, kas meede võib olla õiguspäraselt seotud julgeolekuhuvidega või kujutab endast siseturu moonutamise riski. Euroopa Komisjon käsitleb vastuoste üldjuhul siseturuga vastuolus olevate meetmetena, mis on lubatavad üksnes erandina ja rangetel tingimustel. Sellest tulenevalt on vastuostude kasutamine võimalik vaid juhul, kui nende eesmärk ja sisu on otseselt seotud riigi julgeolekuvajadustega, mitte majandusliku protektsionismiga.

1.2. Kaitseoste puudutavad Euroopa Liidu aluslepingute üldpõhimõtted

Arvestades Euroopa Komisjoni suunist vastuostude kohaldamisele ainult oluliste julgeolekuhuvide tagamiseks, on oluline järgida aluslepingute teisi olulisi üldpõhimõtteid. Seetõttu toob töö koostaja eraldi välja need aluspõhimõtted, mida tuleb vastuostu lubatavuse hindamisel kaaluma.

Euroopa Liidu siseturg põhineb neljal põhivabadusel: kaupade, isikute, teenuste ja kapitali vabal liikumisel.⁵⁵ Euroopa Liidu siseturu põhimõtete seas on olulised diskrimineerimise keeld, põhjendamata kaubandustõkete tekitamise keeld, vabaduste piiramise proportsionaalsus.⁵⁶

---

⁵⁴ Lietuvos Respublikos gynybos ir saugumo pramonės įstatymas artikkel 10 lõige 7

⁵⁵ Jones, E., Menon A., Weatherill S. *The Oxford handbook of the European Union*. Oxford University Press. 2012, lk 74.

⁵⁶ *Ibidem*, lk 74.

Seeläbi soovitakse kõrvaldada liikmesriikide vahelised kaubandustõkked, et luua ühtne majandusruum. Siinjuures on oluline, et siseturg ei ole lihtsalt majanduslik projekt, vaid ka poliitiline integratsioonimehhanism.⁵⁷

Euroopa Liidu loomisest, see on alates Rooma lepingu sõlmimisest 1957. aastal, on Euroopa Liit võtnud eesmärgiks ühise kaubanduspoliitika abil aidata kaasa rahvusvahelise kaubanduse piirangute järkjärgulisele kaotamisele ja olemasolevate tõkete kõrvaldamisele.⁵⁸ Tõkete kõrvaldamine nõuab kooskõlastatud meetmeid pideva majanduskasvu, tasakaalustatud kaubanduse ja ausa konkurentsi tagamiseks.⁵⁹ Euroopa Liidu õiguse esimuse tõttu on ka oluline, et riigisisese tegevuse juures on Euroopa Liidu õigus põhimõtteid arvesse võetud.⁶⁰ Eesmärkide saavutamiseks on Euroopa Liidul vastavalt ELTL artiklile 2 jaotanud põhimõtteliselt kolme kategooriasse: ainupädevus, jagatud pädevus ja toetav pädevus.⁶¹

Esmane Euroopa Liidu õigus ei nimeta otseselt riigihankeid, kuid mitmed esmases õiguses sätestatud põhimõtted kohalduvad riigihangetele, nt ELTL artiklid 34, 49 ja 56.⁶² Kuigi nende esmane eesmärk on tagada kaupade, teenuste ja ka ettevõtjate vaba liikumine Euroopa Liidu liikmesriikide vahel, siis mõjutavad need põhimõtted ka riigihangete korraldamist.

Riigihankeid käsitletakse esmases õiguses siseturu toimimise kaudu ja seega kuuluvad nad Euroopa Liidu ja liikmesriikide vahel jagatud pädevuse kategooriasse, see tähendab, et liikmesriikidel ELTL artikli 2 lõike 2 kohaselt seadusandlik võim teostada oma pädevust ulatuses, milles Euroopa Liit ei ole teostanud oma pädevust.⁶³ Euroopa Liit on oma pädevust ka kasutanud ja teise taseme Euroopa Liidu õigusaktid riigihankeõiguses on kehtivad alates 1971 aastast.⁶⁴

Samas on vastavalt Euroopa Liidu lepingu (ELL) artikli 4 lõigete 1 ja 2 kohaselt riigi julgeolekukaitsega seonduva osas ainupädevus liikmesriikidel. Võttes arvesse, et Euroopa Liidus ei ole ELTL ja ELL vahel paika pandud hierarhiat,⁶⁵ siis on mõlemas aluslepingus välja toodud põhimõtete järgimine oluline.

---

⁵⁷ *Ibidem*, lk 74.

⁵⁸ ELTL preambul.

⁵⁹ ELTL preambul.

⁶⁰ Parind, M. Euroopa Liidu õigus. Eesti vaade. Tallinn 2022. Lk 36.

⁶¹ ELTL artikkel 2

⁶² Telles, P. *How successful have EU Directives been in opening up public procurement?* 10.06.2025 - https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=5303367 (07.01.2026)

⁶³ Peedosk, P. Kas õiguslik tõlge või poliitiline kompromiss? Sisetehingu ja hankijate koostöö regulatsiooni ülevõtmine *Juridica* 6–7/2025, lk 367

⁶⁴ Telles, P.

⁶⁵ Parind, M., lk 128.

ELTL artikkel 34 sätestab keelu eelistada otseselt või kaudselt kodumaiseid tooteid. Euroopa Kohtu praktika on kujundanud selle põhimõtte üheks siseturu alustalaks. Euroopa Kohus on ELTL artikli 34 põhimõtet tõlgendanud 1979. aastal kohtusjas *Cassis de Dijon* selliselt, et iga toode, mis on „liikmesriigis õiglaste ja traditsiooniliste eeskirjade ning selle riigi tootmisprotsesside kohaselt seaduslikult valmistatud ja turustatud“, tuleb lubada kõikide teiste liikmesriikide turule.⁶⁶ *Cassis de Dijoni* põhimõte tähendab, et liikmesriigid ei tohi takistada teiste liikmesriikide toodete turulepääsu, kui need on kusagil Euroopa Liidus seaduslikult turustatud.

Kui vastuostu meetme kohaldamisel peab välismaa ettevõtja ostjariigi majandusse panustama kohaliku ettevõtjaga koostöö või erinevat sorti asjade ostmise kaudu, siis on sellise meetme kasutamisel puutumus ELTL artikliga 34. Vastuostu kasutamisel eelistatakse kaudselt kodumaist ettevõtjat. Vastuost sunnib välisriigi pakkujat ostma kaupu või teenuseid konkreetselt ostjariigi ettevõtjalt ja loob kaudse kodumaiste ettevõtjate eelistamise. Kuna vastuostul on ettevõtja ELTL artiklis 34 õigusi piirav, siis on oluline leida erandi tegemise võimalus teiste ELTL artiklite alusel.

ELTL artikkel 49 sätestab asutamisevabaduse põhimõtte, mille eesmärk on tagada ettevõtjatele vaba liikumine Euroopa Liidus. ELTL artikli 49 kohaselt peab liikmesriik kõrvaldama piirangud, mis takistavad ettevõtte püsivat tegutsemist liikmesriigis või ettevõtte asutamist liikmesriigis, näiteks piiravad meetmed filiaali või tütar-ettevõtte loomiseks. ELTL artikkel 56 sätestab ettevõtjate teenuste osutamise vabaduse põhimõtte, mis on teine oluline Euroopa Liidu siseturu põhivabadus. Selle eesmärk on tagada teenuste vaba liikumine seeläbi, et ettevõtted ja isikud võivad pakkuda teenuseid üle Euroopa Liidu liikmesriikide piiride ilma põhjendamatute piiranguteta. Nii vastuostu nõue suunata teatud osa lepingu täitmisest ostjariigi kohalikele ettevõtetele, kui teha investeeringuid ostjariigi kaitsetööstusse või kasutada kohalikke alltootjaid, piiravad ettevõtete asutamisevabadust ja teenuste osutamise vabadust. Selliste vastuostu nõuete kehtestamisel tekib välismaisel ettevõtjal turule sisenemise lisakulu ja sisenemine muutub keerukulisemaks, sest tekib lisakohustuste täitmine, mida ostjariigi enda käest ostes ette ei nähtaks. Seega on sellises olukorras vastuostu meetme rakendamisel eelis

---

⁶⁶ Kohtuasja nimetus tuleneb vaidluse all olnud imporditava kauba nimetusest. Saksamaa küsis ELTL artikli 34 tõlgendamise kohta eelotsutust ja palus kohtul hinnata, kas alkoholsete jookide turustamist käsitlevad Saksa õigusnormid, mis määravad kindlaks eri kategooriatesse kuuluvate alkoholitoodete kanguse alammäära, on ühenduse õigusega kooskõlas. Euroopa Kohus leidis, et: „puudub igasugune vastuvõetav põhjus takistada ühes liikmesriigis seaduslikult toodetud ja turustatud alkoholsete jookide turuleviimist mis tahes teises liikmesriigis; selliste toodete müüki ei tohi allutada seadusjärgsele keelule turustada jooke, mille alkoholisisaldus on madalam liikmesriigi õigusnormidega kehtestatud piirist.“ (EKo C-120/78, *Rewe versus Bundesmonopolverwaltung für Branntwein*, ECLI:EU:C:1979:42, p 8.)

riigisisestel ettevõtetel, kes ei pea täitma täiendavaid kohustusi ja samas neil tekib võimalus välismaa ettevõtjaga koostöö tegemiseks.

Seega on ELTL artiklite 34, 49 ja 56 ning artikli 346 koosmõju nii kaitsehangete valdkonnas kui ka vastuostu meetmete kohaldamisel olulise rolliga, kus Euroopa Kohtul on tõlgendaja roll aluspõhimõtete sisustamisel ja erandite kohaldamisel.

Üheks küsimuseks on erinevate riikide praktikas, kas erandit võib laiemalt kasutada ja kas erandi kasutamisel ei pea hankija riigihanke üldpõhimõtteid kohaldama kuivõrd riigihanke üldpõhimõtted on välja toodud Euroopa Liidu teiseses õiguses. Euroopa kohtu praktika kohaselt on ELTL üldpõhimõtete funktsioon võrdluses riigihanke korraldamise üldpõhimõtetega olla aluseks normide tõlgendamisel, suunata hankijat kaalutusotsuste tegemisel ja täita regulatsiooni lünki.⁶⁷ Hankija on kohustatud vahet tegema riigihangete üldpõhimõtetest lähtumisel kaitse-ja julgeolekuvaldkonna riigihangete erisuste kohaldamisel, kas erisused on seaduse tasandil paika pandud või tulenevad need erisused Euroopa Liidu esmasest õigusest. Ja juhul, kui need tulenevad esmasest õigusest, siis neid kohaldama kooskõlas esmase õigusega, sealhulgas ka RHS üldpõhimõtteid, mis tulenevad esmasest õigusest. Direktiivis 2009/81/EÜ ja RHS §-s 3 on sõnastatud riigihankeõiguse üldpõhimõtted, mis on tuletatud ELTL-i tulenevatest üldpõhimõtetest, need on: ettevõtjate võrdne kohtlemine, mittediskrimineerimine, riigihanke läbipaistvus, proportsionaalsus ja konkurentsi piiramise keeld. Lisaks eespool nimetatud RHS üldpõhimõtetele on Eesti seadusandja lisanud üldpõhimõtted, näiteks rahalisi vahendite säästlik ja otstarbekas kasutamine ei tulene esmasest õigusest ja sellest tulenevalt ei ole selle kohaldamine erandi kohaldamisel vajalik.

Teatud üldpõhimõtted kohalduvad ka ELTL artikli 346 kohaldamisele, näiteks ELL artiklis 2 välja toodud proportsionaalsuse põhimõte. Kuivõrd ELTL artikli 346 lõike 1 punktis b kasutatakse väljendit „peab vajalikuks“, mis kooskõlas grammatilise tõlgendamise reeglitega kitsendab oluliselt ELTL artikli 346 kasutamise võimalusi, sest hankija peab kaaluma, millised meetmed on vajalikud eesmärgi saavutamiseks. ELTL artikli 346 lõike 1 punkti b teise lause kohaselt „meetmed ei või avaldada ebasoovitavat mõju selliste toodete konkurentsitingimustele siseturus, mis ei ole mõeldud spetsiaalselt sõjaliseks otstarbeks“. Seega peab hankija otsima võimalusi, millise meetme mõju on võimalikult minimaalne siseturu

---

⁶⁷ Fels, E., Simovart, M. A., Parind, M. RHS komm. vlj. § 3

piirav meede. Leedu kaitse- ja julgeolekutööstuse seaduses on ELTL artikli 346 eeldus eraldi uuesti välja toodud.⁶⁸

Kokkuvõtvalt, kaitsevaldkonna riigihangetele kohaldatakse üldjuhul Euroopa Liidu siseturu põhimõtteid, sealhulgas läbipaistvust, võrdset kohtlemist ja konkurentsi. ELTL artiklid 34, 49 ja 56 piiravad liikmesriikide võimalust eelistada oma ettevõtjaid või kehtestada kaudseid turupiiranguid. Kaitsevaldkonna eripära ei vabasta liikmesriike nende põhimõtete järgimisest, välja arvatud juhul, kui kohaldatakse ELTL artikli 346 erandit. Seega on kaitsehangete regulatsioon üles ehitatud eeldusel, et erandit kasutatakse kitsalt ja üksnes olukorras, kus siseturu reeglite järgimine ohustaks olulisi julgeolekuhuve. Selline tõlgendus seab hankijale vastuostu kasutamisel kõrge tõendamise kohustuse.

1.3. Vastuostud kui ELTL artikli 346 lubatav erand

ELTL artikli 346 esmane versioon on vastu võetud Rooma lepinguga (Euroopa Majandusühenduse asutamislepingus)⁶⁹ Algselt vastu võetud ELTL artikkel 346 on inglise keeles alljärgnevas sõnastuses:

„1. The provisions of this Treaty shall not preclude the application of the following rules:

(a) No Member State shall be obliged to supply information the disclosure of which it considers contrary to the essential interests of its security;

(b) Any Member State may take such measures as it considers necessary for the protection of the essential interests of its security which are connected with the production of or trade in arms, munitions and war material; such measures shall not adversely affect the conditions of competition in the common market regarding products which are not intended for specifically military purposes.

2. During the first years after the entry into force of this Treaty, the Council shall, acting unanimously, draw up a list of products to which the provisions of paragraph 1(b) shall apply.

---

⁶⁸ Lietuvos Respublikos gynybos ir saugumo pramonės § 8 lg 1 p 5

⁶⁹ Lepingu eesmärk oli asutada Euroopa Majandusühendus (EMÜ), mis ühendas kuue riigi (Belgia, Saksamaa, Prantsusmaa, Itaalia, Luksemburg ja Madalmaad) püüdlusi saavutada majanduskasvu ja lõimitust kaubanduse kaudu. (Euroopa Majandusühenduse asutamisleping (Rooma leping)- <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/LSU/?uri=CELEX:11957E/TXT> (15.03.2026))

3. *The Council may, acting unanimously on a proposal from the Commission, make changes in this list.*“

1957. aastal artiklis 223 ja seda ei ole sellest perioodist alates muudetud, ainsa muudatusena on lisandunud viide 1958. aastal vastu võetud sõjaliste kaupade nimekirjale.⁷⁰ Algne artikli 223 sõnastus lepiti kokku olukorras, kus Euroopa oli külmas sõjas, kuid hilisemalt ei ole selle sõnastuse muutmist vajalikuks peetud.⁷¹

ELTL artikli 346 erandi kasutamisel on oluline seda teha kooskõllaliselt, sest rikkumise tulemuseks võib olla hankija jaoks rikkumismenetluse algatamine. Kui liikmesriik rikub Euroopa Komisjoni hinnangul Euroopa Liidu õigust, siis on Euroopa Komisjonil on ELTL artiklis 258 rikkumismenetluse algatamise õigus, mis lubab pärast liikmesriigile omapoolse seisukoha esitamise võimaluse andmist esitada põhjendatud arvamus ja pöörduda Euroopa Kohtusse.⁷² Niisuguseks rikkumiseks võib olla, kui liikmesriik kasutab põhjendamatult ELTL artiklit 346 erandit, mille osas on ka Euroopa Komisjon korduvalt Euroopa Kohtusse pöördunud.⁷³

ELTL artikli 346 kohaldamise eelduseks ei ole selle ülevõtmine või eraldi sätestamine siseriiklikus õiguses. Kuna ELTL artikli 346 on asutamislepingus, siis selle kohaldamine on võimalik ka olukorras, kus seda siseriikliku õigusesse üle ei ole toodud. Seega Eestis oli võimalik kohaldada ELTL artiklit 346 ka enne seda, kui lisati RHS-i viide ELTL artiklile 346. Töö koostaja hinnangul RHS-is viite olemasolu lihtsustab hankija jaoks erandi põhjendamist. Lisaks loob see nii hankijate kui ka turuosaliste jaoks selguse, milliste õigusnormide alusel Eesti hankija lepingu sõlmib, kuna turuosalised ei pruugi Euroopa Liidu aluslepingute viiteid üles leida. Sarnaselt Eestile on mitmed teised riigid kasutanud samasugust lähenemist, et siseriiklikus õiguses viidatakse ja kohati ka täpsustatakse ELTL artikli 346 kohaldamist, üheks näiteks on Saksamaa⁷⁴.

---

⁷⁰ Hilisemate numeratsiooni muudatuste teel on esmalt 1992. aasta Maastrichti lepingu konsolideerimise teel muutunud Euroopa Ühenduse asutamislepingu artikliks 296. Viimaseks numeratsiooni muudatuseks on 2009. aastal artikli muutumine Euroopa Liidu toimimise lepingu artikliks 346, millega taaskord ei muudetud selle sisu. Töö koostaja viitab läbivalt töös ELTL artiklile 346, isegi kui kasutab enne 2009. aastat avaldatut, et magistritöös oleks võimalikult ühtne mõistete ring.

⁷¹ Santos, E.A. *Treaty of Rome: Legal Foundations of European Integration* - <https://www.diplomacyandlaw.com/post/treaty-of-rome?utm> (27.03.2026)

⁷² ELTL artikkel 258 (endine EÜ asutamislepingu artikkel 226).

⁷³ EKo C-157/06, *Euroopa Komisjon versus Itaalia Vabariik*, ECLI:EU:C:2008:530; EKo C-187/16, *Euroopa Komisjon versus Austria Vabariik* (riigi trükikoda), ECLI:EU:C:2018:194; EKo C-284/05, *Euroopa Komisjon versus Soome Vabariik*, ECLI:EU:C:2009:778.

⁷⁴ Gesetz gegen Wettbewerbsbeschränkungen (GWB) - BGBl. I 2013, S. 1750, zuletzt geändert durch BGBl. I 2026, Nr. 40. Saksamaa Liitvabariigi konkurentsipiirangute seadus § 107 lg 2 - <https://www.gesetze-im-internet.de/gwb/index.html#BJNR252110998BJNE015410118> (22.03.2026)

Euroopa Liidu toimimise lepingu artikli 346 sisaldab kahte erinevat võimalust, millal riigihangete direktiive ei ole kohustust kohaldada. ELTL artikli 346 lõike 1 punkt a kohaselt ei ole liikmeriik kohustatud välja andma informatsiooni, mille avalikustamist ta peab oma oluliste julgeolekuhuvide vastaseks. Siinjuures ei ole määravaks, et tegemist peab olema sõjalise või kaitsejulgeoleku otstarbelise asja, teenuse või ehitustööga.⁷⁵ Oluline on, et riigil oleks oluline julgeolukuhuvi, mida on vaja kaitsta, ja selle kaistmiseks ei ole riigihankemenetluses muid võimalusi. Näiteks ei pruugi piisav olla riigihangete seaduse § 77 lõike 3 alusel hankija võimalus hoida osa teabest konfidentsiaalsena, võib siiski kohustada välja andma olulist infot, mille konfidentsiaalsena hoidmine on vältimatult vajalik.⁷⁶ Selle aluse kasutamine vastuostude sooritamiseks on keeruline, sest vastuostu tegemisel on nähtav majanduslik mõju, näiteks uue tehase ehitamine või majanduslik koostöö, mida kajastatakse ka meedias või tehase puhul näeb igta mööduja selle asukohta. Töö koostaja ei leidnud ka ühtegi vastuostu ei Eesti ega ka teiste riikide praktikas, kus õigusliku alusena ELTL artikli 346 lg 1 punktile a viidatakse. Töö koostaja sellest tulenevalt ELTL artikli 346 lõike 1 punkti a kohaldamist pikemalt magistritöös ei käsitle.

Teiseks erandi aluseks on ELTL artikli 346 lõike 1 punkt b. ELTL artikli 346 lõike 1 punkti b kohaldamise eeldused on, et meetet kasutakse oluliste julgeolekuhuvide kaitseks ja tegemist on sõjaliste toodetega. ELTL artikli 346 lõike 1 punkti b kohaldamise esimeseks eelduseks on, et tegemist on relvade, laskemoona või sõjavarustusega ehk sõjaliste toodetega. Sõjaliste toodete tootekategooriaid kehtestas Euroopa nõukogu 1958. aasta nimekirjas⁷⁷.⁷⁸ Sõjaliste toodete nimekirja ei ole Euroopa Ühenduste Teatajas terviklikult avaldatud, kuid see on osaliselt avaldatud 2001. aastal ja 2008. aastal. Seega on hankijal võimalik nimekirjast lähtuda sellisel kujul nagu ta on avaldatud. Hankijal on sõjaliste toodete mõiste tõlgendamine ELTL artikli 346 lõike 1 punkti b kohaldamisel raskendatud, kuna tegemist 1958. aastal kinnitatud

---

⁷⁵Vastavalt Euroopa Komisjoni teatisele minnakse EÜ ELTL artikli 346 lõike 1 punkti a kohaldamisel „riigikaitsest kaugemale, pidades üldjoontes silmas informatsiooni kaitset, mida liikmesriik ei saa ilma oma olulisi julgeolekuhuvideid kahjustamata kellelegi avaldada“. (Euroopa komisjon. Tõlgendav teatis Euroopa Ühenduse asutamislepingu artikli 296 kohaldamise kohta kaitsealaste riigihangete valdkonnas (KOM(2006) 779 (lõplik) 07.12.2006). Sama seisukohta kinnitas Euroopa Kohus (EKO C-187/16, *Euroopa Komisjon versus Austria Vabariik*, ECLI:EU:C:2018:194, p 72) ja Euroopa Kohtu kohtujurist (EKO C-187/16, *Euroopa Komisjon versus Austria Vabariik*, ECLI:EU:C:2017:578, kohtujurist J. Kokotti ettepanek, p 42)

⁷⁶ Töö koostaja nimetab seda osaliseks teabe konfidentsiaalsena hoidmiseks, kuna sellises olukorras on hankija kohustatud avaldama hanketeate, kus on kirjas mitmeid riigihanke detaile, näiteks hankeese, kuid teatud olukordades võib olla hanke ese ise tundlik info, mille avaldamine kahjustab riigi julgeolukuhuvideid.

⁷⁷ Euroopa Liidu nõukogu 15.04.1958. a otsus 255/58, millega kehtestatakse aluslepingu endise artikli 223 lõike 1 punkti b reguleerimisalasse kuuluvate toodete (relvad, laskemoon ja sõjatehnika) loetelu.

⁷⁸ Seda otsust ei ole Euroopa Ühenduste Teatajas avaldatud, kuid see on siiski osaliselt esitatud nõukogu 26. novembri 2008. aasta dokumendis nr 14538/4/08, mis on avalikult kättesaadav nõukogu veebilehe kaudu aadressil <http://register.consilium.europa.eu/> (16.02.2026). Peale selle on mainitud nimekirja sisu esitatud komisjoni vastuses parlamendi küsimusele (27. septembri 2001. aasta vastus saadik Bart Staese kirjalikule küsimusele E-1324/01, [EÜT C 364 E, lk 85](#))

sõjaliste toodete nimekirjaga, mida ei ole hilisemalt uuendatud, kuigi sõjatööstuses on mitmeid arenguid toimunud. Lisaks teeb hankija jaoks keeruliseks sõjaliste toodete nimekirjast lähtumise ka asjaolu, et sõjaliste toodete nimekirja enda avalikustamine toimus alles 2001. aastal ja siiani teatud osas.

Alates riigihanke direktiivide vastu võtmisest kuni kaitsevaldkonna direktiivi vastuvõtmiseni oli liikmesriikide praktika ELTL artikli 346 kasutamisel väga erinev ja Euroopa Komisjoni hinnagul oli ebaõiget kohaldamist palju, mistõttu andis Euroopa Komisjon välja juhise ELTL artikli 346 kasutamise kohta.⁷⁹

Euroopa Komisjon oluline suunis 2006. aastal oli, et liikmesriigid ei saa ELTL artiklile 346 tugineda üldise vabastusena kaitsevaldkonnas riigihangete läbiviimiskes, vaid ELTL artiklile 346 erandit on lubatud kasutada, kui see on rangelt vajalik oluliste julgeolekuhuvide kaitseks, kui see on põhjendatud, kasutatav meede on proportsionaalne ega ole puhtmajanduslikel kaaulutustel tehtud.⁸⁰

Kuna ELTL artikli 346 lõike 1 punkti b kohaldamisel ei ole vastuostude osas erisusi tehtud, siis vastuostude kohaldamisel peab hankija lähtuma eespool välja toodud põhimõtetest. Vastuostude puhul on oluline RHS-i seletuskirjas välja toodud põhimõte, et oluline on mitte üksnes algse riigihanke ettevalmistamise kaalumise, vaid eelkõige vastuostu enda põhjendamine ja selle proportsionaalsuse kontrollimine.⁸¹ Kuigi juhise andis juhise, kuidas ELTL artiklit 346 kohaldama peaks, siis on selle erandi rakendamise osas siiani mitmeid küsimusi, millele puuduvad selged vastused.⁸² Seetõttu on hankijal vastuostu kasutamine kaitsehangetes endiselt keeruline.

Lisaks on Euroopa Komisjon andnud välja täiendava juhise, mis on keskendunud vastuostude enda kohaldamisele.⁸³ Euroopa Komisjon rõhutas, et kohustuslikud vastuostud, see tähendab hankija poolset otsekohustused vastuostu soorituseks, on vastuolus Euroopa Liidu siseturu põhimõtetega, sest need rikuvad kaupade ja teenuste vaba liikumist, ettevõtlusvabadust ja piiravad konkurentsi, kuid vastuostud võivad olla lubatud teatud olukordades, kui on ELTL

---

⁷⁹ Euroopa Komisjoni tõlgendav teatis Euroopa Ühenduse asutamislepingu artikli 296 kohaldamise kohta kaitsealaste riigihangete valdkonnas. KOM(2006) 779 lõplik, 07.12.2006.

⁸⁰ *Ibidem*

⁸¹ Riigihangete seaduse muutmise seaduse eelnõu seletuskiri. 113 SE I.

⁸² Heuninckx, B. *Towards a Coherent European Defence Procurement Regime? European Defence Agency and European Commission Initiatives*. Procurement Law Review Volume 17, Issue 1, 2008 (2008) 17(1) PPLR 1-20. Lk 25

⁸³ Directorate General Internal Market and Services. *Directive 2009/81/EC on the award of contracts in the fields of defence and security*. Guidance Note Offsets.

artikkel 346 kohaldatamise eeldused täidetud.⁸⁴ Sealjuures tõi Euroopa Komisjon välja, et reeglina on keelatud vastuostud, millega kohustatakse kohalikult tootma, teostama tehnoloogiasiret kohalikule ettevõttele, koostööle kohalike ettevõtetega, investeerima riigi kaitsetööstusesse.⁸⁵ Töö koostaja hinnangul oli Euroopa Komijsoni suunise sõnastus vastuostude suunatud vastustude kasutamise piiramisele, näidates vastuoste mitte neutraalse meetmena, vaid siseturu toimimist ohustava kõrvalekaldena, mida tuli pigem piirata kui soodustada.

Viimastel aastatel on mitmed Euroopa Liidu liikmesriigid otsinud võimalusi, kuidas oma riigisiseses õiguses kaitsetööstuse kaasamise, sealhulgas vastuostu, ja ELTL artikli 346 erandi kasutamist põhjendada. Näiteks Leedu on 2024. aastal vastu võetud kaitse- ja julgeolekuseaduse, milles on säte tööstuskokkuleppe sõlmimise kohta.⁸⁶ Seaduse kohaselt on hankijal võimalus kaitsetööstuse kaasamise kokkuleppe sõlmimiseks, kui riigi julgeolekustrateegias määratletud olulisi riiklikke julgeolekuhuve ei ole võimalik tagada ilma tööstuskokkuleppe tegemiseta.⁸⁷ Seega on Leedu ette näinud siseriiklikus õiguses raamistiku vastuostu kohaldamiseks ja toonud välja teistes dokumentides, mis on need strateegilised kaalutlused kohaliku kaitsetööstuse kaasamiseks. Samas on hankijal igakordselt kohustus eelduste tõendamiseks. Siinjuures on Leedu seaduses eeldusena välja toodud, et tööstuskoostöö kohaldamine ei tohi avaldada negatiivset mõju Euroopa Liidu siseturu konkurentsile nende toodete puhul, mis ei ole mõeldud üksnes sõjaliseks otstarbeks.⁸⁸ Tagamaks, et tundlikke strateegilisi projekte viivad ellu üksnes riigi julgeolekuhuvidega kokkusobivad usaldusväärsed üksused, siis on kõik tööstuskoostööga seotud osapooled kohustatud läbima riikliku julgeolekukontrolli.⁸⁹

Kuigi Leedu seadus ei nimeta vastuostu, siis sellisel kaitsetööstuse kaasamise kokkuleppel on töö koostaja hinnangul vastuostu tunnused. Samasugusele seisukohale on tulnud ka teised õigusteadlased.⁹⁰ Siinjuures on aga oluline välja tuua, et Leedu ametiasutused korraldavad enamiku kaitsehangetest, kus tööstuskoostöökohustus lisatakse, tavapärase hankemenetlustena

---

⁸⁴ *Ibidem*, lk 1

⁸⁵ *Ibidem*, lk 1

⁸⁶ Lietuvos Respublikos gynybos ir saugumo pramonės įstatymas § 8 lg 4 p 1

⁸⁷ *Ibidem* § 8 lg 4 p 1

⁸⁸ *Ibidem* § 8 lg 1 p 5

⁸⁹ Simovart, M. A., Soloveicik D., Väljaots, T. Aktuaalsed õigusküsimused Eesti ja Leedu kaitse- ja julgeolekuvaldkonnas. *Juridica* 6-7/2025, lk 407

⁹⁰ *Ibidem*, lk 407

Leedu kaitse- ja julgeolekuvaldkonna riigihankeõigust järgides ning ei lähtuta artikli ELTL 346 aluse erandist⁹¹.

Leedu lähenemine on vastuoluline, sest ühelt poolt lähtutakse direktiivist, kus kõik tavapärased ühisturu normid on täielikult kohaldatavad ja vastuostu kokkuleppe sõlmimisel peaks olema kohustus kõigist riigihanke üldpõhimõtetest lähtuda, kuid samas on vastuostu kasutamise aluseks olulised riiklikud julgeolekuhuvid, mis on ELTL artikli 346 lõike 1 punkti b eelduseks ja võimaldab direktiivi kohaldamata jätta. Töö koostaja hinnangul võiks niisuguse vastuostu lubamine olla võimalik direktiivi 2009/81/EÜ artikli 22 lõike 4⁹² alusel, mis võimaldab hankijal nõuda alltöövõtjaga lepingu sõlmimist alla 30% hankelepingu osas.

Siinjuures võib vastuolu lahenduseks olla alternatiivne võimalus viidata vastusotu kokkuleppe lubatavusele kooskõllaliselt teise aluslepingu aluse kaudu. Lisaks ELTL artiklile 346 on olemas teine aluslepingu artikkel, mis on lisatud hiljem ja kus on esikohale seatud iga liikmesriigi õigus oma riikliku julgeoleku tagamiseks. Euroopa Kohus ei ole siiani käsitlenud ELL artikli 4 punkti 2 seost riigihankeõigusega, kuid õiguskirjanduses on sellest arutletud alates selle kehtima hakkamisest, see on alates 2009. aastast.⁹³ Ühelt poolt on siin arutelu küsimuseks inglisekeelse ELTL artikli 346 ja ja ELL artiklis 4 kasutatavate mõistete erinevus, sest artiklis 346 kasutatakse mõistet „*essential security interests*“ ja ELL artiklis 4 on kasutusel mõiste „*national security*“, mis automaatselt seost kahe erineva artikli vahele ei loo. Õlykke toob välja, et nii ELTL artikli 346 kui ka ELL on oma olemuselt sarnased, kuid hetkel on ELL artikli 4 siseriiklike julgeoleku kaitsele tuginemise erandi võimalused laiemad, kui on ELTL artikli 346 erandile tuginemise võimalus.⁹⁴ Kuna ELL artikkel 4 lõige 2 sätestab, et riigi julgeolek on liikmesriigi ainuvastutus, mis annab liikmesriigile pädevuse otsustada, millised huvid on tema julgeoleku seisukohalt olulised, siis seeläbi on liikmesriigil võimalik laiendada ELTL artikli 346 lõike 1 punkti b kohaldamisala pannes paika, millised need olulised riigi julgeoleku huvid on.

---

⁹¹ *Ibidem*, lk 408

⁹² Direktiivi 2009/81 artikkel 22 lõige 4: „Liikmesriik võib sätestada, et ostja võib või peab nõudma, et edukas pakkuja sõlmiks riigihankelepingu mingi osa suhtes allhankelepingu kolmandate isikutega. Ostja, kes nõuab sellist allhanget, esitab protsentuaalse miinimummäära väärtuste vahemikuna, mis sisaldab minimaalset ja maksimaalset määra. Maksimummäär ei tohi ületada 30 % riigihankelepingu väärtusest. Kõnealune vahemik on proportsionaalne riigihankelepingu sisu ja väärtusega ja asjaomase tööstussektori omadustega, sh konkurentsiga kõnealusel turul ja asjaomase tööstusbaasi tehnilise suutlikkusega.“

⁹³ ELL artikkel 4 võeti vastu Lissboni lepinguga ja jõustus 2009. aastal

⁹⁴ Õlykke, G S.

Seega on Euroopa Liidus olemas õiguslik alus vastuostu rakendamiseks, kuid selle rakendamisel on oluline hankija poolse riikliku julgeolekuhuvi põhjendamine ja teiselt poolt meetme proportsionaalsuse hindamine.

1.4. Eesti kaitse- ja julgeolekuvaldkonna riigihangete regulatsioon koostoimes direktiiviga 2009/81/EÜ

ELTL artikli 346 kohaldamine on lubatud ainult siis, kui julgeolekuhuvi ei ole võimalik saavutada mõne muu, siseturгу vähem piirava meetmega. Selleks peab hankija esmalt välja selgitama, kas Eesti siseriiklik õigus juba võimaldab kasutada muid vahendeid. Niisugusteks vahenditeks on näiteks tarnekindluse nõuded, konfidentsiaalsusmeetmed, kvalifikatsiooninõuded või kaitsetööstuse kaasamise mehhanismid, mis saavutaksid sama eesmärgi ilma vastuostuta. Seetõttu on Eesti õiguses olemasolevate võimaluste kaardistamine eeltingimus, et hinnata, kas vastuost on viimane ja vältimatu meede, mis vastab ELTL artikli 346 rangetele tingimustele. Kaitsevaldkonna hangete erisused seostuvad vastuostude kasutamisega seetõttu, et need kujutavad endast vähem piiravaid alternatiive, mida hankija peab ELTL artikli 346 kohaldamisel alati enne vastuostu kaaluma. Kui tarnekindluse, julgeolekukontrolli või tehnilise kirjelduse erisused võimaldavad julgeolekuhuvi saavutada, ei ole vastuost proportsionaalne ega lubatav. Seetõttu on nende erisuste olemasolu ja ulatus otseselt seotud vastuostu õiguspärasuse hindamisega.

Kui Eestis on riigihangete seadusesse erinevate valdkondade riigihanked kokku kogutud, siis Euroopa Liidus endas on erinevate valdkondade kohta mitu erinevat riigihanke valdkonda reguleerivad direktiivi⁹⁵, millest kaitse- ja julgeolekuvaldkonna direktiiv on 2009. aastal vastu võetud. Direktiivi 2009/81/EÜ preambuli esimeses punktis on välja toodud oluline põhimõte, et riigi julgeolek on iga liikmesriigi enda vastutusalas ja jääb niipidi ka edaspidi pärast direktiivi 2009/81/EÜ vastu võtmist. Seda on rõhutatud veel hiljem ka direktiiv 2009/81/EÜ preambuli punktis 16, kus on välja toodud, et avaliku julgeoleku seisukohalt või liikmesriigi oluliste

---

⁹⁵ Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2014/25/EL, 26. veebruar 2014, milles käsitletakse vee-, energeetika-, transpordi- ja postiteenuste sektoris tegutsevate üksuste riigihanked ja millega tunnistatakse kehtetuks direktiiv 2004/17/EÜ – ELT L 94, 28.3.2014, lk. 243–374; Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2014/24/EL, 26. veebruar 2014. a, riigihangete kohta ja direktiivi 2004/18/EÜ kehtetuks tunnistamise kohta. – ELT L 94, 28.03.2014, lk 65-242; Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2014/23/EL, 26. veebruar 2014, konsessioonilepingute sõlmimise kohta – ELT L 94, 28.3.2014, lk. 1–64; Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2009/81/EÜ.

Julgeolekuhuvide kaitsmiseks on lubatud direktiiv 2009/81/EÜ kohaldamata jätta, sealhulgas on sellisteks lubatud eristuseks nii kõrged tarnekindluse nõudmised, konfidentsiaalsuse tingimused või riigi suveräänsuse seisukohalt olulised julgeolekuhuvid, mille kaitsmiseks direktiivi erisätetest ei piisa ja „mille määratlemine on liikmesriikide ainuvastutus.“

Samas on direktiivi 2009/81/EÜ preambuli punktis 17 välja toodud ka piirid, millega peab erandite kohaldamisel arvestama. ELTL artikli 346 lõike 1 punkti b kohaldamisel peab hankija lähtuma Euroopa Kohtu praktikast ja tõlgendama erandite kasutamise võimalust võimalikult kitsalt, et selle mõjud ei ulatuks kaugemale, kui on õiguspäraste huvide kaitsmiseks tingimata vajalik, ehk direktiivi 2009/81/EÜ kohaldamata jätmine peab olema proportsionaalne püstitatud eesmärgiga ja takistama võimalikult vähe kaupade vaba liikumist ja teenuste osutamise vabadust.⁹⁶

Eesti seadusandluses on direktiiv 2009/81/EÜ üle võetud riigihangete seadusesse esmakordselt eelnevalt kehtinud riigihangete seaduse muutmise seadusega 2012. aastal⁹⁷. Riigihangete seaduse muutmise seletuskirjas on kinnitatud direktiivi preambulis välja toodut, et iga liikmesriigi ainuvastustuses on riigi julgeolek, mis võimaldab hankijal teatud osa riigihankeid erandi alusel teha riigihangete salastatuse tagamiseks.⁹⁸ Oluline on siinjuures märkida, kuidas on seadusandja defineerinud, et kaitseotstarbeline varustuse all on eelkõige tooted, mis on esitatud nõukogu 15. aprilli 1958. aasta otsusega 255/58 vastuvõetud relvade, laskemoona ja sõjavarustuse loetelus.⁹⁹ Seadusandja on välja toonud, et loetelu paindlik kasutamine on vajalik, sest see on üle 50 aasta tagasi koostatud ja see ei ole ammendav, „seda nimekirja tuleb tõlgendada laiemalt, arvestades tehnoloogia, riigihankepoliitika ja sõjaliste nõuete arengut, mis toob kaasa uut liiki (kaitse)varustuse väljatöötamise.“¹⁰⁰ Töö koostaja hinnagul on Eesti siseriiklik tõlgendus kooskõlas Euroopa Liidu tõlgendusega.

Eesti seadusandja on erandite tegemise osas seaduse seletuskirjas välja toonud, et erandite rakendamisel tuleb lähtuda Euroopa Kohtu praktikast tulenevast ja erandi kasutamise eesmärk ei tohi olla seaduse sätete kohaldamise vältimine.¹⁰¹ Seadusandja rõhutas RHSi seletuskirjas, et hankija peab tagama, et meede oleks vajalik tema oluliste julgeolekuhuvide kaitsmiseks ja proportsionaalne, kui ta lähtub ELTLi artiklist 346 ja sõlmib hankelepingu ilma direktiivis

---

⁹⁶ Direktiiv 2009/81/EÜ preambuli p 17

⁹⁷ Riigihangete seaduse muutmise seaduse eelnõu (113 SE I) seletuskiri

⁹⁸ *Ibidem*, lk 2

⁹⁹ *Ibidem*, lk 5

¹⁰⁰ *Ibidem*, lk 5

¹⁰¹ *Ibidem*, lk 10

sätetatud protseduurilisi reegleid järgimata.¹⁰² Riigihangete seaduse seletuskiri toob välja olukorrad, millal ELTL artikli 346 kohaldamine on õigustatud.¹⁰³ Näiteks võib julgeolekukaalutus õigustada nõuet, et teenuse osutamiseks on nõutav kohaliku riigi juurdepääsuluba ehk *national eyes only*-tingimus, mis rikub kodakondsuse põhjal mittediskrimineerimise põhimõtet.¹⁰⁴ Julgeolekuhuvid võimaldavad sellist piirangut siiski erandina kohaldada.¹⁰⁵

Riigihangete seaduse seletuskirjas ei ole otseselt vastuostu mõistet kasutatud, kuid on välja toodud ELTL artikli 346 kohaldamise ja riigisisese tarnija poole pöördumise lubatavuse piirid. Seadusandja on vastuostu asemel kasutanud mõistet õigus nõuda kompensatsiooni või tasaarvestust ja rõhutanud, et isegi erandi olemasolul ei ole õigus automaatselt vastuostu lisada. Vastuostu kasutamist peab alati eraldiseisvalt hindama. Vastuost on lisameede, millel on võimalik mõju Euroopa Liidu siseturu toimimisele, mistõttu on oluline näidata, et vastuostu kasutamiseks esinevad muud kui majanduslikud põhjused.¹⁰⁶ Lisaks on seadusandja lisanud kontrollküsimumused, mis läbi vastuostu rakendamist kaaluda ja ka põhjendada:

1. tarnekindlust ei saa piisavalt tagada erinevate meetmetega või tegevustega muul viisil;
2. meetmeid võetakse riigi julgeoleku eesmärgil, mitte majanduslikel põhjustel;
3. võetavate meetmetega on objektiivselt võimalik tagada tarnekindlus või nendega vähemalt kaasneb tarnekindluse parendamine;
4. meetmed peavad olema kooskõlas proportsionaalsuse põhimõttega, ehk ei ole muud, vähem piiravat meetet, millega saaks tarnekindlust tagada.¹⁰⁷

Hetkel kehtivas õiguskorras on kaitse- ja julgeolekuvaldkonna erisused sätestatud RHS-i 6. peatükis. Kas kohaldamisele kuuluvad 6. peatüki erisused, ei määrata mitte hankija tegevusvaldkonnast, vaid tuleneb asja, teenuse või ehitustöö enda omapäradest.¹⁰⁸ Seega kaitse- ja julgeolekuvaldkonna riigihankega on tegemist siis, kui tegemist on kaitsetstarbelise või julgeolekuotstarbelis asja, sõjalise otstarbega teenuse või ehitustööde ostmine.¹⁰⁹

---

¹⁰² *Ibidem*, lk 10

¹⁰³ *Ibidem*, lk 11

¹⁰⁴ *Ibidem*, lk 11

¹⁰⁵ *Ibidem*, lk 11

¹⁰⁶ Riigihangete seaduse muutmise seaduse eelnõu (113 SE I) seletuskiri, lk 12

¹⁰⁷ *Ibidem*, lk 13

¹⁰⁸ Fels, E., Simovart, M. A., Parind, M. Riigihangete seadus. Komm vlj. 2tr. § 169; C-615/10 *Insinööri toimisto InsTiimi Oy*, kohtujurist Kokott p 46.

¹⁰⁹ RHS § 169 lg-d 1-3

Nii nagu Euroopa Liidu õiguses, ei ole ka Eesti seaduses vastuoste mainitud. Kui võrrelda riigihanke sätete erisusi klassikalise sektoriga, siis neid ei ole palju. Eesti seadusandja otsustas kaitsevaldkonna erisused integreerida olemasolevasse riigihangete seadusesse ega loonud eraldi kaitsehangete seadust.¹¹⁰ Kaitsevaldkonna hangete tegemisel on hankijal oma eesmärkide saavutamiseks võimalik kasutada täiendavaid ettevõtja kõrvaldamise¹¹¹ ja kvalifitseerimise aluseid¹¹², sealhulgas saab esitada täiendavaid tingimusi tarnekindluse tagamiseks¹¹³ ja on ette nähtud erisusi tehnilisele kirjeldusele¹¹⁴. Kehtiva RHS § 175 lg-te 2 ja 3 kohaldamisel on võimalik hankijal seada tarnijate asukohale piiranguid tarnekindluse tagamiseks spetsiaalselt kaitse- ja julgeolekuvaldkonna riigihangetes, mis sarnanevad vastuostu kokkuleppele, kuid erinevus seisneb selles, et selliste piirangute kehtestamisel ei ole lubatud lähtuda Eesti kui konkreetse liikmesriigi nimetamisest.¹¹⁵

Kuni 2025. aasta keskpaigani ei olnud RHSis otsest viidet ELTL artiklile 346, viide lisati RHS § 170 lõike 1 punkti 8 „Riigisaladuse ja salastatud välisteabe seaduse, riigihangete seaduse ning riigilõivuseaduse muutmise seadusega“.¹¹⁶ Kaitseministeerium esitas seaduse muutmise ettepaneku eesmärgiga sõnastada selguse huvides ELTL artikli 346 lõike 1 punktis b sätestatud erand ka RHS § 170 lõikes 1, sest sellisel juhul on Riigi Kaitseinvesteeringute Keskusel ning teistel hankijatel siseriiklik alus RHS-i kohaldamata jätmiseks.¹¹⁷

Vastuostude tegemise seisukohast võiks üheks võimalikuks lahenduseks olla 2009/81/EÜ artiklis 21 lõikes 4 ette nähtud hankija võimalus kehtestada allhanke tegemise nõue, et edukas pakkuja sõlmiks alla 30% hankelepingu täitmise osas allhankelepingu vabalt valitud alltöövõtjaga. Hankija jaoks on meetme kasutamine vastuostu kasutamiseks raskendatud, sest alltöövõtja valikul „ei diskrimineerita potentsiaalseid alltöövõtjaid rahvuse põhjal“. Teiseks piiranguks on direktiivi 2009/81/EÜ selgituspunkti 40 kohaselt, et alltöövõtja kohustus ei tohi eduka pakkuja tarneahelat ohustada. Samas võib nõuda edukalt pakkujalt läbipaistva ja mittediskrimineeriva konkursi korraldamist. Hetkel puudub hankijal võimalus direktiivi artikli 21 lõike 4 rakendamiseks vastuostu kasutamisel, sest direktiivi 2009/81/EÜ kohaselt on

---

¹¹⁰ Riigihangete seaduse muutmise seaduse eelnõu (113 SE I) seletuskiri, lk 2

¹¹¹ RHS § 177

¹¹² RHS § 178

¹¹³ RHS § 178 lg 1p-d 2 ja 3

¹¹⁴ RHS § 176

¹¹⁵ RHS § 175 lg-d 2 ja 3

¹¹⁶ Riigisaladuse ja salastatud välisteabe seaduse, riigihangete seaduse ning riigilõivuseaduse muutmise seadus - RT I, 08.07.2025, 7

¹¹⁷ Rahandusministeerium. Analüüs ja ettepanekud, kuidas riigihangetes võimaldada senisest rohkem arvestada lokaalsuspõhimõtte ja keskkonnajalajäljega, soodustada innovatsiooni ning arvestada võimalike julgeolekuriskidega 14.04.2025, lk 11

liikmesriigil õigus otsustada alltöövõtja kohustuse seadmine oma siseriiklikus õiguses ja Eesti seadusandja ei ole seda siseriiklikus õiguses ette näinud.

Seega hetkel ei ole siseriiklikus õiguses eraldi välja toodud võimalusi vastuostu meetme seadmiseks kaitsehangetes, ainskas võimaluseks on siin ELTL artikli 346 lõike 1 punkti b kohaldamine. Kuna erandlike hangete puhul, mida riigihangete registris ei avaldata, kontrollivad dokumenteeritud otsuseid Rahandusministeerum¹¹⁸, audiitorid¹¹⁹ ja Riigikontroll¹²⁰. Seega on hankijal oluline enne erandi kohaldamist analüüsida, kas riigihangete seaduses on olemas vähem piiravaid meetmeid sama tulemuse saavutamiseks, sest hankija peab kaitsevaldkonna riigihanke läbiviimisel kaaluma, kas iga erinõue on vajalik ja põhjendatud.

Alapeatükis jõuti järeldusele, et Eesti riigihangete regulatsiooni on kooskõlas direktiiviga 2009/81/EÜ, kuid samas ei sisalda kõiki direktiivi 2009/81/EÜ võimalusi vastuostu kasutamiseks.

---

¹¹⁸ Vastavalt RHS § 180 puunktile 6 teeb Rahandusministeerium riigihangete valdkonnas riiklikku ja haldusjärelvalvet käesoleva seaduse ja selle alusel kehtestatud õigusaktide täitmise üle ning väärtegade kohtuvälist menetlust seaduses sätestatud korras ja ulatuses.

¹¹⁹ Eesti riigiasutuste siseauditi olemasolu kohustus tuleneb eelkõige Riigieelarve seaduse §-st 76, mis nõuab sisekontrollisüsteemi olemasolu ja Vabariigi Valitsuse seaduse § 92² lg-st 3, mis riigiasutuse võimaldab moodustada vajaduse korral siseaudiitori ametikoht või luuakse struktuuriüksus. (Riigieelarve seadus¹ - RT I, 19.12.2025, 3; Vabariigi Valitsuse seadus - RT I, 07.05.2025, 9.)

¹²⁰ Vastavalt Riigikontrolli seaduse § 6 lg-le 1 ja § 7 lg-le 1 on Riigikontrolli põhiülesandeks majanduskontrolli teostamine, sh ka riigiasutustele. (Riigikontrolli seadus - RT I, 02.06.2021, 13.)

2. Kohtupraktika ELTL artikli 346 erandi kohaldamisel vastuostu suhtes

2.1. Hankija põhjendamiskohustus vastuostu kasutamisel

ELTL artikli 346 kohaldamisel on Eesti RHSi seletuskirjas, et hankija peab „tagama ja vajadusel ka näitama, et konkreetne võetud meede on tuvastatud oluliste julgeolekuhuvide kaitsmiseks kohane ja et vastav meede ei lähe kvaliteedi ja kvantiteedi poolest kaugemale, kui antud eesmärgi täitmiseks otseselt vajalik“¹²¹ RHSi seletuskirjas kirjeldatu on arusaadav, sest ELTL artikli 346 kasutamisel piiratakse riigi julgeolukhuvide kaalutulusel teisi aluspõhimõtteid nagu kaupade vaba liikumine, asutamisevabadus, teenuste osutamise vabadus, ning võivad moonutada konkurentsi ja riigihanke läbipaistvust. Vastuostuga võib kohalik ettevõtja saada eeliseid teiste ettevõtjate ees, mistõttu on oluline meetme vajalikkuse põhjendamine. ELTL artikli 346 õiguspärasel kohaldamisel on hankija keskne eesmärk tagada hankija jaoks vajaliku hankelepingu sõlmimine ja seeläbi oma huvide kaitse ja vajaduste rahuldamine. Hankija jaoks on oluline ka, et ELTL artikli 346 erandi kasutamise osas annaks samasuguse hinnangu ka hilisem kontrollija. Eesti riigisisises kohtus ei ole ELTL artikli 346 kasutamist käsitletud, kuid Euroopa Kohus on oma hinnanguid andnud ja seeläbi on võimalik välja tuua, milline on ELTL artikli 346 kohaldamise tõendamiskoormus hankija jaoks.

Üks palju tsiteeritud kohtuotsuseid vastuostude osas, millele viitas ka Eesti seadusandja artikli 346 kohaldamise ettepanekuid tehes,¹²² on 1984. aastal tehtud otsus kohtuasjas C-72/83, mida nimetatakse ka Campus Oil kohtuasjaks¹²³. Kuigi kohtuasjas Campus Oil ei olnud tegemist kaitsealase vastuostuga, siis ettevõtjale seatud hankija kohustas teatud naftat ostma konkreetse siseriikliku ettevõtja käest sarnaneb kaitsealase otsese vastuostuna ja vastuostu tegemisel lähtuti ELTL artikli 346 lõike 1 punkti b eeldustest. Kohtuasjas Campus Oil käsitles Euroopa Kohus liikmesriigi õigust piirata kaupade vaba liikumist riigi energia varustuskindluse tagamiseks. Euroopa Kohus leidis, et kui Iirimaa kohustas importijaid ostma osa naftast Iirimaa riiklikult kontrollitud tarnijalt, siis see oli küll siseturu vabaduste piirang¹²⁴, kuid see oli õigustatud riigi

---

¹²¹ Riigihangete seaduse muutmise seaduse eelnõu (113 SE I) seletuskiri, lk 10

¹²² *Ibidem*, lk 15

¹²³ EKo C-72/83 *Campus Oil Limited ja teised versus ministre pour l'Industrie et l'Energie ja teised*, ECLI:EU:C:1984:256

¹²⁴ *Ibidem*, p 25

oluliste julgeolekuhvidega.¹²⁵ Siinjuures võttis Euroopa Kohus arvesse, et tegemist oli ainsa naftatehasega, mis osteti eraettevõtjate käest olukorras, kus omanikud kavatsesid tehase sulgeda, selle sulgemine oleks tähendanud, et 80% naftast tulnuks importida Inglismaalt.¹²⁶ Euroopa Kohus rõhutas proportsionaalsuse nõuet ja kinnitas, et varustuskindlus võib olla legitiimne põhjus siseturu piiramiseks, kui meede ei ole varjatud proteksionism.¹²⁷ Kuid siinjuures ei saa liikmesriik lähtuda oletustest, üldistest väidetest, poliitilistest hinnangutest ega abstraktsetest julgeoleku argumentidest.¹²⁸ Kohtuasja Campus Oil analüüsitud olulise julgeolekuhuvi olemasolu ja seda, kas riik võib siseturu piirangut õigustada tarnekindluse tagamisega, saab kohaldada kaitseostu vastuostudele. Seega, kui hankija tõendab iga eelduse täitmist kontrollitavate argumentidega, see tähendab näitab ära olulise julgeolekuhuvi olemasolu, meetme vajalikkuse selle huvi kaitseks ja meetme proportsionaalsuse, on erandi kohaldamine vastuostuks lubatud.

ELTL artikli 346 lõike 1 punkti b aluseid hinnanud kohtuotsustes ei ole Euroopa Kohus vastuoste rohkem analüüsinud, kuid ELTL artikli 346 lõike 1 punkti b kohaldamise kohtuasjadest on võimalik järeldada, kuidas kaitsealast vastuostu ka ELTL artikli 346 lõike 1 punkti b alusel õiguspäraselt kasutada. Euroopa Kohus hindas ELTL artikli 346 kohaldamise õiguspärasust 2012. aastal seoses Soome 2008. aastal korraldatud menetlusega, milles Soome kaitsejõudude tehniliste uuringutega tegelev asutus soovis soetada 1 650 000 euro suuruse maksumusega elektromagneetilise kalibreerimise jaoks mõeldud pöördaluse.¹²⁹ Euroopa Kohus leidis, et Soome ei olnud piisavalt tõendanud, et avalikkusele suunatud hankemenetlus oleks ohustanud tema olulisi julgeolekuhuve, mistõttu ELTL artikli 346 erand ei olnud kohaldatav ja Soome oleks pidanud kohaldama direktiivi 2004/18/EÜ.^{130, 131} Euroopa Kohtu otsusest on võimalik järeldada, et hankija peab suutma tõendada, et on kaalunud kõigi teiste vähem piiravate meetmete kasutamist, mis riigihangete direktiivis välja toodud. Töö koostaja hinnangul vastuostu kasutamise lubatavuse vähem piiravate meetmete loetelu sama eesmärgi saavutamiseks on lähem kui teistes Balti riikides, sest Eestis ei ole üle võetud direktiivi 2009/81/EÜ allhankija regulatsiooni, mistõttu puudub hankijal võimalus hinnata vastuostu asemel mõne riigihangete seaduses sätestatud ühe vähem piirava meetme kasutamist.

---

¹²⁵ *Ibidem*, p 41-46

¹²⁶ EKo C-72/83 *Campus Oil Limited*, p-d 4-6

¹²⁷ *Ibidem*, p 41-46

¹²⁸ EKo C-157/06, *Euroopa Komisjon vs Itaalia Vabariik*, ECLI:EU:C:2008:530, p 23

¹²⁹ EKo C-615/10, *Insinööri toimisto InsTiimi Oy*, kohtujurist J. Kokott, p-d 14,15, 20

¹³⁰ Töö koostaja märgib, et Soome osas tehti otsus enne kaitsevaldkonna direktiivi kohaldamise perioodi, kus kaitsehangetele oli kohustatud kohaldama tol hetkel kohaldunud klassikalise sektori direktiivi

¹³¹ EKo C-615/10, *Insinööri toimisto InsTiimi Oy*, p 45

Euroopa kohus rõhutas hankija kohustust õiguspärasele ELTL artikli 346 kohaldamisele ja selle tõendamisele kohtuasjas C-337/05.¹³² Selle keskmes on Itaalia riigi erinevate sõjaväeliste ja tsiviilcorpuste tarbeks Itaalia ettevõtja Agusta ja Agusta Bell helikopterite ostmine ELTL artikliga 346 lõike 1 punkti b alusel avalikku pakkumismenetlust korraldamata.¹³³ Helikopterite ostmisel oli Euroopa Kohtus oluliseks kaalumiskohaks asjaolu, et ostetud helikopterid on kahese kasutusega (inglise keeles *dual use*), see tähendab, et neid võib kasutada nii tsiviil- kui sõjalisel otstarbel, mis läheb vastuollu ELTL artikli 346 lõike 1 punkti b eeldusega sõjalise otstarbega kauba defineerimisest. Kohtujuristi ettepanekus on kirjas, et Itaalia kasutas oma argumentatsioonis rahvusvahelise julgeolekuolukorra muutumist, mis tulenes pärast 11. septembrit 2001 ja sellepärast tuli tsiviilhelikopterid võrdsustada sõjaväekopteritega.¹³⁴ Kuid Itaalia ei esitanud: konkreetseid julgeolekuohu kirjeldusi, analüüsi, miks läbipaistvus või konkurents ohustaks julgeolekut, ega tõendeid, et alternatiivsed meetmed oleksid ebapiisavad. Euroopa Kohus ei pidanud Itaalia kaalutlusi piisavalt põhjendatuks ELTL artikli 346 kasutamiseks. Sarnane tõendamisstandard kehtib vastuostudele ELTL artikli 346 lõike 1 punkti b kohaldamisel, seega peab hankija esitama konkreetse, kontrollitava ja detailse põhjenduse, miks vastuost on vajalik, ainuüksi muutunud julgeolekukorrale viitamine ei ole piisav ELTL artikli 346 lõike 1 punkti b kohaldamiseks. Lisaks on oluline ka kõigi teiste eelduste, sealhulgas kaitsetstarbelise toote eelduse tõendamine.

Euroopa Kohus on kaalunud eelotsusetaotluses *Schiebel Aircraft GmbH versus Bundesminister für Wirtschaft, Familie und Jugend*¹³⁵ ELTL artiklite 45 ja 49 tõlgendamist kooskõlas ELTL artikli 346 lõike 1 punktiga b, kui Austria keeldus loa andmisest juhatuse liikmete Austria kodakondsuse puudumise tõttu sõjaliste relvade ja laskemoona müügiga või vahendamisega tegelevda soovival ettevõtjal.¹³⁶ Kuigi kohus leidis, et piirang ei ole lubatav ELTL artikleid 45 ja 49 alusel, siis Euroopa Kohus lisas, et riigisisesele kohtul on kohustus kontrollida, kas niisugune piirang võib olla lubatav ELTL artikli 346 lõike 1 punkti b alusel.¹³⁷ ELTL artikli 346 kasutamise õiguspärasuse kontrollimiseks andis Euroopa Kohus selge suunise, isegi olukorras, kus Austria seadusandja ei olnud erandi kasutamist põhjendanud, oli ainult viidanud ELTL artiklile 346, siis ei välistanud Euroopa Kohus automaatselt erandi kohaldamist. Euroopa Kohus leidis, et ELTL artiklile 346 kohaldamine võib olla lubatav ka siis, kui liikmesriigi algsed

---

¹³² EKo C-337/05, *Euroopa Ühenduste Komisjon versus Itaalia Vabariik*, ECLI:EU:C:2008:203. p 59

¹³³ *Ibidem*, p 1

¹³⁴ EKo C-337/05, *Euroopa Ühenduste Komisjon versus Itaalia Vabariik*, ECLI:EU:C:2007:421, kohtujuristi ettepanek, p 43

¹³⁵ EKo C-474/12 *Schiebel Aircraft GmbH versus Bundesminister für Wirtschaft, Familie und Jugend*, ECLI:EU:C:2014:2139.

¹³⁶ EKo C-474/12 *Schiebel Aircraft GmbH*, p 39.

¹³⁷ *Ibidem*, p 39.

põhjendused võivad olla puudulikud, tingimusel, et erandi kasutamise tegelik vajalikkus ja põhjendus on kohtumenetluses tuvastatav. Samas ei muutnud Euroopa Kohus oma praktikat sisuliselt, sest ta rõhutas jätkuvalt, et erandi kasutamine peab olema tõendatud ja alluma rangelt kontrollitavale põhjendamise kohustusele. Vastuostu tõendamisstandard on sama, seega vastuostu kohaldamise seisukohalt on oluline erandi tõendamine, kuid algse põhjendamiskohustuse puudulikkuse osas on võimalik kohtus täiendavaid tõendeid esitada.

Eesti praktikat arvesse võttes ei erine see lähenemine oluliselt senisest käsitlusest. Eesti siseriiklikus praktikas on menetlusökonomikale tuginedes Riigikohtu halduskolleegium leidnud, et erandlikult ei pruugi haldusakti tühistamine põhjenduste puudulikkuse tõttu olla põhjendatud, kui haldusorgan peaks igal juhul andma välja samasisulise haldusakti¹³⁸. VaKo on teinud otsuse vaidlustus rahuldamata jätta, kui hankija algne otsuses olid põhjendused puudulikud, kuid vaidlustusmenetluse raames on hankija suutnud põhjendada oma algse otsuse õiguspärasust¹³⁹.

Lähtudes Euroopa Kohtu praktikast eeldab ELTL artikli 346 lõike 1 punkti b kohaldamine hankijalt põhjalikku tõenduspõhist analüüsi, millest on võimalik järeldada, et ka vastuostu osas on vaja näidata, et vastuost kaitseb konkreetset olulist julgeolekuhuvi ning on selle saavutamiseks vältimatult vajalik ja proportsionaalne. Kuna erandi kasutamine piirab siseturu põhivabadusi ja võib moonutada konkurentsi, siis ei piisa abstraktsetest viidetest julgeolekuolukorrale ega poliitilistest hinnangutest. Hankijal peab suutma esitada kontrollitavad faktid, hinnata vähem piiravaid alternatiive ning vältida varjatud proteksionismi.

2.2. ELTL artikli 346 lõike 1 punkti b eelduse sõjalise otstarbega toote kohaldamine

ELTL artikli 346 lõike 1 punktist b tuleneva sõjalise otstarbega toote eelduse täitmine on Euroopa Kohtus ja ka liikmesriikide kohtutes mitmeid kordi analüüsimisel olnud ja seeläbi on sõjalise otstarbega toote eeldust täpsustatud. Selline vajadus tuleneb osaliselt sellest, et algne nimekiri ei olnud pikalt avalikkusele kättesaadav ja samas on nimekiri mitmekümneid aastaid tagasi paika pandud, kuid tehnoloogia ja sõjapidamine on edasi liikunud. ELTL artikli 346 lõike 1 punkti b kasutamisel ei valmista hankijale küsimusi otseselt sõjaliseks otstarbeks kasutatavad asjad, näiteks Mistralite ostmine. Küsimuseks on siinjuures, kas ELTL artikli 346 lõike 1 punkti

---

¹³⁸ RKHK 3-3-1-49-08, p 11; RKHK 3-3-1-24-13, p 26

¹³⁹ VaKo 201-21/240881, p 14

b on võimalik ka kahese kasutusega toodetele kohaldada, kuivõrd neil on olemas kasutus nii kaitseotstarbel kui ka tsiviilotstarbel, mida puudutas ka eelmises alapeatükis käsitletud kohtuasi Belli helikopterite kohta. Heuninckx on leidnud, et kuigi kahese kasutusega tooted ei ole automaatselt välistatud, vaid määravaks saab, kas need on kaitseotstarbel piisavalt muudetud, siis on sellel teemal jätkuvalt teatav ebakindlus, kuidas neid käsitlema peaks.¹⁴⁰ Teiseks küsimuseks on, milline on strateegilise kaubaga seotud seadusandluse seos riigihangete korraldamises kasutatava sõjaliselise otstarbega asjaga. Strateegilise kauba regulatsioon ja riigihangetes kasutatava sõjalise otstarbega asja vaheline seos vajab käsitlemist, sest need kaks õigusraamistikku võivad tekitada vastuolusid selles, kuidas määratleda eseme tegelik sõjaline iseloom ja milliseid nõudeid sellele kohaldada.

ELTL artikli 346 lõike 1 punkti b eelduse sõjalise otstarbega toote tõlgendamise osas on Euroopas kohtupraktikat ja Eestis on Riigikohtu halduskolleegium lahendis 3-24-3485¹⁴¹ käsitlenud küsimust, kas Kaitsevägele ostetav mobiilne välihaigla on kaitse- ja julgeoleku valdkonna asi ja kas selle ostmisel tuleks kohaldada kaitse- ja julgeolekuvaldkonna erisusi. Riigikohtu halduskolleegiumi hinnangul ei ole mobiilne välihaigla sõjaliseks otstarbeks kasutatav asi, sest „välihaiglaid ei kasutata sõjalise konfliktihingutegevuses. Välihaigla eesmärk sõjategevuses on haavatasaamise või haiguse tõttu võitlusvõimetuks muutunud kaitseväelaste ravimine.“¹⁴²

Töö koostaja sellise käsitlusega ei nõustu, sest Kaitsevägele ostetav välihaigla peab vastama kaitseväge vajadustele, mistõttu iga tavapärasest kriisiolukorras kasutatavatest välihaiglat ei ole võimalik kasutada.¹⁴³ Seega võiks olla täidetud RHS § 169 lg 1 eeldus, et tegemist on sõjaliseks otstarbeks kohandatud asjaga, kui see on ümber ehitatud Kaitseväge vajadusi arvesse võttes. RHS-i § 169 lg 1 eeldus sarnaneb ELTL artikli 346 eeldusele sõjalise otstarbega tootest. Kuna kogu riigihanke dokumentatsioon ei ole avalik, siis ei ole võimalik hinnata kõiki mobiilsele välihaiglale seatud tingimusi ja seega ka selle vastavust sõjalise otstarbega tootele, kuid näiteks Saksamaa ostis NATO rolli 2B standardile vastavad soomustatud mobiilsed välihaiglad Rheinmetallilt, mis on ehitatud Rheinmetalli tuntud HX sõjalisele tööveokile, mis on mõeldud

---

¹⁴⁰ Heuninckx, B. *Towards a Coherent European Defence Procurement Regime? European Defence Agency and European Commission Initiatives*, lk 4

¹⁴¹ RKHK 3-24-3485

¹⁴² *Ibidem*, p 23

¹⁴³ LaBrecque, M. F., Honsberger, M. A. *Army Field Hospitals and Expeditionary Hospitalization*. Army Sustainment, September-oktoober 2018. <https://alu.army.mil/alog/2018/SEPOCT18/PDF/210113.pdf?utm> (23.04.2026)

„raskeks maastikuks ja millele saab lisada kaitset rünnakute vastu“.¹⁴⁴ Kaitsevägele kasutamiseks mõeldud välihaigla peab olema operatsioonikeskkonda integreeritud, lahingutegevust toetav ja sõjaliste nõuete järgi üles ehitatud süsteem, mis erineb olemuslikult tsiviilolukorras kasutatavatest kriisihaiqlatest.¹⁴⁵

Riigikohtu Halduskolleegiumi lähtus välihaigla hindamisel Direktiivi 2009/81/EÜ põhjenduse punktist 10, mille „järgi tuleb kaitseotstarbelise varustuse all mõista eelkõige tooteid, mis on esitatud nõukogu 15. aprilli 1958. a relvade, laskemoona ja sõjavarustuse loetelus. Lisaks tuleb arvesse võtta nõukogu 20. veebruari 2023. a sõjaliste kaupade ühist Euroopa Liidu nimekirja. Mõlemat nimekirja tuleb tõlgendada laialt ning kaitseotstarbeline varustus hõlmab ka selliseid tooteid, mis on projekteeritud algselt tsiviilkasutuseks, kuid mida on hiljem kohandatud sõjaliseks otstarbeks kas relvade, laskemoona või sõjavarustusena kasutamiseks.“¹⁴⁶

Töö koostaja hinnagul on selle käsitluse tulemusel Riigikohus direktiivi 2009/81/EÜ kohaldamisala sisuliselt kitsendanud samaväärseks või isegi kitsamaks kui on ELTL artikli 346 kohaldamisala, kuigi direktiivi koostajad ei ole niisugust kitsendamist ette näinud, sest nagu Riigikohtu halduskolleegium ise märgib, siis direktiivi 2009/81/EÜ kohaldamisalasse kuulumisel peaks nimekirjade tõlgendus olema laiendav. Siinjuures on oluline ka asjaolu, et 1958. aasta nimekiri on avalikkusele kättesaadav alates 2001. aastast ja on jätkuvalt avaldatud teataud osas, mitte tervikuna. 1958. aasta nimekirja osaline ja hiline avalikustamine on oluline, sest see tekitab ebakindlust, milliseid tooteid hankijad võivad sõjaliseks otstarbeks lugeda ja raskendab direktiivi 2009/81/EÜ ja ELTL artikli 346 kohaldamisalade võrdlust. Kui nimekirja ei ole tervikuna avaldatud, ei saa Riigikohtu kitsendav tõlgendus tugineda eeldatavale täielikule loetelule, mis omakorda toetab väidet, et direktiivi 2009/81/EÜ kohaldamisala ei tohiks tõlgendada kitsamalt kui ELTL artikli 346 erandit.

Riigikohtu poolt nimetatud Euroopa nõukogu 20. veebruari 2023. a sõjaliste kaupade ühist Euroopa Liidu nimekirja eesmärk ja kohaldamisala on seotud ekspordikontrolliga, mitte direktiivi 2009/81/EÜ kohaldamisega. Nimekiri on iga-aastaselt uuendatav ja Eesti õigusesse üle võetud Vabariigi Valitsuse määrusega Strateegilise kaupade nimekiri¹⁴⁷, mille lisadeks on eraldiseisvalt sõjaliste ja kaitseotstarbeliste kaupade loetelu. Vastavalt Strateegilise kauba seaduse¹⁴⁸ § 2 lõikele 10 sisaldab strateegiliste kaupade nimekiri sõjaliste kaupade,

---

¹⁴⁴ The Defence Post. *Rheinmetall to Supply Mobile Armored Field Hospitals for German Military* 25.11.2025 - <https://thedefensepost.com/2025/10/15/germany-armored-field-hospitals/>? (21.03.2026)

¹⁴⁵ LaBrecque, M. F., ja Honsberger, M. A.

¹⁴⁶ RKHK 3-24-3485, p 22

¹⁴⁷ Strateegiliste kaupade nimekiri¹ - RT I, 06.06.2025, 8.

¹⁴⁸ Strateegilise kauba seadus¹ - RT I, 07.05.2025, 8.

kaitseotstarbeliste toodete, inimõiguste rikkumiseks kasutatavate kaupade ja kahesuguse kasutusega kaupade nimekirja ning selle kehtestab Vabariigi Valitsus määrusega. Kuna Euroopa Liidu ühise sõjaliste kaupade nimekirja eesmärk on piirata ja kontrollida teatud kaupade eksporti, siis ei ole kohane riigihankeõiguses, mille eesmärk on hankijal Kaitseväele riigi kaitsmiseks varustuse soetamine, lähtuda sellest nimekirjast. Töö koostaja nõustub, et teatud olukordades võib nimekiri tugevdada hankija argumentatsiooni ja vähendada tõendamiskoormust, kui asjad on ekspordikontrolli nimekirjas välja toodud, nagu on varasemalt välja toonud ka Euroopa Komisjon oma juhendis.¹⁴⁹ Samas ei ole strateegilise kauba nimekirjas nimetamata kauba ostmisel ELTL artikli 346 lõikele 1 punktile b tuginemine võimatu.

Kuna strateegilise kauba nimekiri on riikide poliitiline kokkulepe, mida iga-aastaselt uuendatakse, siis ei ole võimalik seda võtta iga riigi julgeolekuvajadustele vastava nimekirjana. Kitsendav lähenemine viiks olukorrani, kus piiratakse põhjendamatult liikmesriigi õigust oma olulisi julgeolekuhuve ise hinnata. Strateegilises nimekirjas oleva kauba osas julgeolekuhuvide kaalumise on samas oluline, sest riikidel on võimalik kontrollida strateegilise kauba nimekirjades olevate kaupade väljavedu, sealhulgas ka kahese kasutusega kauba väljavedu, mis on nimekirja kantud. Mõju võib olla otsene, näiteks USA tootja käest ostetava laskemoona osas on võimalik poliitilise olukorras tulenevalt Eesti mitmikraketiheitja HIMARS-i moona kaitsetarnete edasilükkumine.¹⁵⁰ Niisuguste riskide maandamiseks on vastuostu kasutamisel ELTL artikli 346 lõike 1 punkti b kohaldamisel kaitseotstarbelise toote nimekirja lai tõlgendamine vajalik selliselt, et seda saaks ka strateegilise kauba nimekirja olevatele kahese otstarbega tootele laiendada.

Euroopa Kohus on hinnanud ELTL artikli 346 lõike 1 punkti b kohaldamist kaasuses *Insinööri toimisto InsTiimi Oy*, kus kohtujurist on andnud ülevaate, millised eelduste täitmisel võiks olla tegemist kaitseotstarbelise tootega. Kohtujuristi ettepanekus kohtulahendi *Insinööri toimisto InsTiimi Oy* osas käsitles kohtujurist artikli 346 eelduse täidetust, kas tegemist on sõjalise otstarbega tootega artikli 346 lõike 1 punkti b mõistes, sest *InsTiimi Oy* väitis, et sama hangitavat toodet on võimalik kasutada ka tsiviilotstarbel. Kohtujurist asus seisukohale, et ELTL artikli 346 lõike 1 punkti b kohaldamine eeldab, et tegemist on tootega, millel on nii subjektiivses kui ka objektiivses mõttes spetsiifiline sõjaline otstarve.¹⁵¹ Siinjuures

---

¹⁴⁹ Directorate General Internal Market and Services. *Directive 2009/81/EC on the award of contracts in the fields of defence and security*. Guidance note. Field of application, lk 11-12.

¹⁵⁰ Rohemäe, M.A. USA kaitsetarnete edasilükkumine puudutab eelkõige HIMARS-i laskemoona. ERR. 18.04.2026. - <https://www.err.ee/161000074/usa-kaitsetarnete-edasilukumise-puudutab-eelkoige-himars-i-laskemoona> (19.04.2026)

¹⁵¹ EKo C-615/10, *Insinööri toimisto InsTiimi Oy*, kohtujurist J. Kokott, p 48

hindas kohtujurist, et näiteks ilmselge spetsiifiline sõjaline sihtotstarve on tankitõrjerelvadel, pommidel ja sõjalaevadel, sest need on projekteeritud puhtalt sõjavarustusena (objektiivne sihtotstarve) ja hankijad hangivad neid sõjaliseks eriotstarbeks (subjektiivne sihtotstarve), kuid sõidukeid, õhusõidukeid, sõjalist lõhkeainet, lahingumoonu ja kaugusmõõturid on võimalik ka tsiviilotstarbel käsitleda.¹⁵² Kohtujuristi hinnangul oleks hankija Soome poolt hangitava pöördaluse õigesti kvalifitseerinud sõjalise otstarbega tooteks artikli 346 lõike 1 punkti b esimese osalause tähenduses, kui on toimunud toote põhjalik muutmine, sest siis oleks toode objektiivse kriteeriumi täitnud.¹⁵³

Itaalia helikopterite ostmise kaasuses ei väitnud Itaalia kordagi, et kõiki ostetavaid helikoptereid osteti spetsiaalselt sõjalisel otstarbel kasutamiseks, vaid Itaalia väide oli, et oletuslikult saab ostetud helikoptereid kasutada ka sõjalisel otstarbel.¹⁵⁴ Kohtujurist asus seisukohale, et nõue, et tooted peavad olema mõeldud spetsiaalselt sõjaliseks otstarbeks, tähendab näiteks seda, et tsiviilotstarbel kasutamiseks mõeldud helikopteri tarnimine sõjaväelisele ametkonnale peab vastama riigihanke-eeskirjadele, isegi kui neid tahetakse oletuslikult kasutada ka sõjalisel otstarbel.¹⁵⁵

Saksamaa Liidumaa kõrgeim üldkohus¹⁵⁶ on hinnanud, kas elektroonilise sidepidamise vahend kuulub ELTL artikli 346 lg 1 p b kohaldamisalasse.¹⁵⁷ Kohus asus seisukohale, et tegemist on kaitseotstarbelise asjaga, kuna raadiod olid spetsiaalselt loodud sõjaliseks kasutuseks, sest neil peab olema võimekus pealtkuulamiskindluse osas, mis saavutatakse krüpteerimise kaitsega ja elektromagnetiliste häirete vastu tugevdatud kaitsega.¹⁵⁸ Lisaks on oluline raadiote ühilduvus väga erinevate lainekujude valikuga, mis võimaldas nende kasutamist vastavalt olukorrale ja missioonile.¹⁵⁹ Seega tavapäraseks kasutamiseks olevad asjad võivad olla ELTL artikli 346 lõike 1 punkti b kaitseotstarbelised asjad, kui neid on kohadnatud sõjaliseks otstarbeks.

Euroopa Kohtu kui ka liikmesriikide kohtupraktika näitab, et ELTL artikli 346 lõike 1 punkti b kohaldamisel ei saa sõjalise otstarbega toote eeldust siduda automaatselt strateegilise kauba

---

¹⁵² *Ibidem*, p 48

¹⁵³ *Ibidem*, p 56

¹⁵⁴ EKo C-337/05, *Euroopa Ühenduste Komisjon versus Itaalia Vabariik*, ECLI:EU:C:2007:421 kohtujuristi ettepanek, p 61

¹⁵⁵ EKo C-337/05, *Euroopa Ühenduste Komisjon versus Itaalia Vabariik*, kohjutujuristi ettepanek, p 60

¹⁵⁶ OLG Düsseldorf, Beschluss vom 01.12.2023 - Verg 22/23

¹⁵⁷ Gadjisade, M. *Funkgeräte der Bundeswehr sind als Kriegsmaterial vergaberechtsfrei!* (OLG Düsseldorf, Beschl. v. 01.12.2023 – Verg 22/23) 26.08.2024 - <https://vergabeblog.de/2024-08-26/funkgeraete-der-bundeswehr-sind-als-kriegsmaterial-vergaberechtsfrei-olg-duesseldorf-besch-v-01-12-2023-verg-22-23/> (22.03.2026)

¹⁵⁸ *Ibidem*

¹⁵⁹ *Ibidem*

nimekirjadega ega asjaoluga, et tootel võib olla potentsiaalne sõjaline kasutus. Euroopa Liidu sõjaliste kaupade nimekiri on loodud ekspordikontrolli eesmärgil ega kajasta konkreetse liikmesriigi julgeolekuvajadusi ega riigihangete konteksti. Euroopa Kohtu praktikast lähtudes võivad ka tavapärased või kahesuguse kasutusega tooted kuuluda ELTL artikli 346 kaitsealasse, kui need on kaitseotstarbeks piisavalt muudetud või kui on tõendatud nende kasutamine lahutamatu sõjalise tegevusega seotult.

Alapeatükis jõuti järeldusele, et ELTL artikli 346 lõike 1 punkti b kohaldamine eeldab, et hanke ese on sõjalise otstarbega toode või teenus. Euroopa Kohus on rõhutanud, et sõjalise otstarbe määratlemine ei sõltu üksnes toote tehnilistest omadustest, vaid ka selle kasutusotstarbest ja seotusest riigikaitsega. Samas ei anna sõjaline otstarve automaatset õigust erandi kohaldamiseks, vaid vajalik on täiendav seos julgeolekuhuvidega.

2.3. Olulised julgeolekuhuid vastuostu kasutamiseks

ELTL artikkel 346 võimaldab liikmesriigil kõrvale kalduda siseturu reeglitest, kui see on vajalik oluliste julgeolekuhuvide kaitseks. Olulise julgeolekuhuvi sisustamisel on igal riigil õigus ise otsustada, millised on need olulised julgeolekuhuid, mis eeldavad ELTL artikli 346 lõike 1 punkti b kohaldamist¹⁶⁰, sealhulgas on selliste julgeolekukaalutluste tegemise vabadus ka vastuostu meetme kasutamisel. Samas on esinenud nii Euroopa Kohtus kui ka riigisisestes kohtutes erinevaid vaidlusi oluliste julgeolekuhuvide põhjendatuse osas.

Euroopa Üldkohus ei pidanud piisavaks ka Portugali Vabariigi põhjendusi ELTL artikli 346 alusel direktiivi kohaldamata jätmiseks patrullimiseks kasutatava ookeanilaeva ostmisel.¹⁶¹ Portugali Vabariik tugines riigi põhiliste julgeolekuhuvide kaitsele ja väitis, et julgeolekumeetmete rakendamisele seoses tarnetega ja viitas üldiselt, et ookeanilaevadele militaarside tarkvara arendamise ja paigaldamisega seotud tundlik teave on konfidentsiaalne.¹⁶² Euroopa Kohus ei pidanud piisavaks vajaduseks teatud sõjalist teavet saladuses hoidmist lepingu täitmise perioodil leides, et see iseenesest ei takista avalikkust teavitamast hankemenetluse korraldamisest.¹⁶³ Portugali Vabariik ei nimetanud konkreetsemalt, milliseid

---

¹⁶⁰ Euroopa Komisjoni tõlgendav teatis Euroopa Ühenduse asutamislepingu artikli 296 kohaldamise kohta kaitsealaste riigihangete valdkonnas. KOM(2006) 779 lõplik, 07.12.2006.

¹⁶¹ EKO T-509/09, *Portugali Vabariik versus Euroopa Komisjon*, ECLI:EU:T:2013:323

¹⁶² *Ibidem*, p 50

¹⁶³ *Ibidem*, p-d 51, 52

konkreetsed julgeolekumeetmeid tuleb võtta patrullimiseks kasutatavate ookeanilaevade tarnimisel, ega põhjendanud, miks teatavate andmete konfidentsiaalsuse kaitse oleks vähem tagatud, kui laevade ehitamine oleks usaldatud mõnele teisele äriühingule.¹⁶⁴ Sellest järeldub, et ka vastuostu õigustamiseks ei piisa üldistest viidetest julgeolekule, vaid hankija peab näitama, miks just konkreetne meede on vältimatult vajalik ja miks vähem piiravad alternatiivid ei võimaldaks sama eesmärki saavutada.

Euroopa Kohus on kaalunud kohtuasjas nr C-284/05 Euroopa Komisjon versus Soome Vabariik¹⁶⁵, kas sõjalise kauba vabastamine impordimaksust ja sellega seonduvast deklareerimise kohustusest võib olla lubatav ELTL artikli 346 lõike 1 punkti b alusel olulise julgeolekuhuvi olemasolu tõttu. Euroopa Kohus asus seisukohale, et Soome Vabariik ei suutnud ELTL artikli 346 kohaldamist piisavalt põhjendada.¹⁶⁶ Euroopa Kohus tõlgendas ELTL artiklit 346 selliselt, et Euroopa asutamislepingutes on olemas selged erandid, mida saab kohaldada riigi julgeolekut mõjutada võivates olukordades ja nendest eranditest ei ole võimalik tuletada üldist riigi julgeolekuga seotud erandit, mis lubaks üleüldist Euroopa õiguse normide kohaldamata jätmist.¹⁶⁷ Euroopa Kohus tõi samas välja, et konkreetsetel üksikjuhtudel ja erandkorras oleks võimalik ELTL artikli 346 alusel piirata Euroopa Komisjonile edastavat infot, näiteks esitatakse ainult teatav osa konkreetsest dokumendist või teatud dokumente ei edastata.¹⁶⁸

Vastuostu kontekstis tähendab selline Euroopa Kohtu tõlgendus, et hankija ei saa tugineda üldisele poliitilisele eesmärgile toetada kohalikku tööstust, vaid peab tõendama, miks just konkreetne vastuost on vältimatult vajalik julgeolekuhuvi maandamiseks. Samuti kinnitab kohtupraktika, et vastuostu õiguspärasus sõltub alati konkreetse juhtumi proportsionaalsuse ja alternatiivide analüüsist, mitte abstraktsest viitest riigi strateegilistele huvidele. Seega vastuostu kasutamise tingimuste seaduse tasandil reguleerimine ei vabastaks hankijat igakordsest kaalumiseest, kas konkreetse menetluses on vastuostu meede julgeoleku kaalutlustel lubatud. Nii Läti¹⁶⁹ kui ka Leedu¹⁷⁰ kaitsekoostööalaste seaduste eeldustes ei ole viidet ELTL artikli 346 lõikele 1 punktile b, kuid on välja toodud kohustus jubeolekuhuvi igakordseks kaalumiseks.

---

¹⁶⁴ *Ibidem*, p-d 51, 52

¹⁶⁵ EKo C-284/05, *Euroopa Komisjon versus Soome Vabariik*, ECLI:EU:C:2009:778.

¹⁶⁶ *Ibidem*, p 45

¹⁶⁷ *Ibidem*, p 45

¹⁶⁸ *Ibidem*, p 53

¹⁶⁹ Aizsardzības industrijas likums III peatükis on välja toodud tarneahela seisukohast olulised hindamiskohad.

¹⁷⁰ Lietuvos Respublikos gynybos ir saugumo pramonės įstatymas ehk Leedu Vabariigi kaitse- ja julgeolekutööstuse seaduse artiklis 9 on välja toodud, milliseid tegevusi on vaja teha ja mida hinnata enne

Euroopa Kohus on Euroopa Komisjoni ja Poola Vabariigi vahelises kohtuasjas C-601/21 rõhutanud, et riigi julgeoleku kaitsmine kuulub Euroopa Liidu õiguskorras esmatähtsate eesmärkide hulka, mis puudutavad riigi põhifunktsioonide ja ühiskonna toimimise kaitset.¹⁷¹ Euroopa Kohus tõi välja, et see „hõlmab selliste tegevuste ennetamist ja mahasurumist, mis võivad tõsiselt destabiliseerida riigi põhilisi põhiseaduslikke, poliitilisi, majanduslikke või sotsiaalseid struktuure, nagu terrorism, eriti juhul, kui need kujutavad endast otsest ohtu ühiskonnale, elanikkonnale või riigile endale.“¹⁷²

Euroopa Kohus ei pidanud Poola õigusesse lisatud julgeolekukaalutlusel kehtestatud erisusi teatud dokumentide, vormide ja maksumärkide tootmise lepingutele põhjendatuks. Euroopa Kohus leidis, et Poola ei olnud piisavalt põhjendanud, miks ei olnud julgeolekuhuvisid võimalik kaitsta muul viisil kooskõlas direktiividega ja ei olnud seega näidanud, et vähem piiravad meetmed ei võimaldaks samu eesmärke saavutada.¹⁷³ Ka asjaolu, et tegemist oli Poola riikliku ettevõttega ja Poola soovis sellega tagada riigi katkematu ametlike dokumentidega varustamise, vältides konkreetse kohaliku ettevõtja võimalikku pankrotti, ei olnud Euroopa Kohtu hinnangul piisav, sest Poola ei suutnud tõendada, et selline tagatis oleks realselt ohus, kui need teenused usaldataks teistele ettevõtjatele, sealhulgas ka teistes riikides tegutsevatele ettevõtjatele.¹⁷⁴

Kohtuasjast järeldub, et isegi kui hankija soovib toetada oma strateegiliselt olulist riiklikku ettevõtet, ei piisa üldisest viitest julgeolekule, vaid hankija peab tõendama, et vähem piiravad meetmed ei võimalda sama eesmärki saavutada. See on otseselt ülekantav vastuostudele, sest ka vastuost on sageli seotud kohaliku tööstuse toetamisega. Kui hankija soovib kohaliku tööstuse vastuostu kaasata, siis peab hankija suutma näidata, miks konkreetse kohaliku ettevõtja võimekus on vajalik ja teiste liikmesriikide ettevõtjad sama võimekust pakkuda ei saa, selleks võib olla näiteks tarnekindluse tagamine.

Samas ei ole välistatud, et julgeolekuriski maandamise meetmena on lubatav teabe andmisest keeldumine välismaa ettevõtjatele, kui teabe avaldamine välismaa ettevõtjale suurendab julgeolekuriski. Kohtujurist nõustus kohtuasjas *Insinööri-toimisto InsTiimi Oy Tšehhi valitsuse seisukohaga*, et teatud erandid liidu õiguses ette nähtud riigihankemenetluse suhtes võivad siiski olla õigustatud, kui liikmesriik ei soovi avaldada olulisele julgeolekuhuvi tõttu teavet

---

kaitsekoostöö kokkuleppe tegemist, sh peab hindama, et olulise julgeolekuhuvi saavutamamine ilma kaitsetööstuse kaasamise kokkuleppeta ei ole võimalik

¹⁷¹ EKo C-601/21, *Euroopa Komisjon versus Poola Vabariik*, p 79

¹⁷² *Ibidem*, p 79

¹⁷³ *Ibidem*, p 83

¹⁷⁴ *Ibidem*, p 84-86

välismaa ettevõtjatele või välismaalaste poolt kontrollitavatele ettevõtjatele.¹⁷⁵ Hankija võib olulise julgeoleku huvina käsitleda ohtu sõltuda kolmandatest riikidest või kolmandate riikide ettevõtjatest relvadega varustamises.¹⁷⁶ Võttes arvesse, et ka kohtuasjas *Campus Oil* nõustus Euroopa Kohus, et kohustus osta teatud osa toodangust kohalikul ettevõtjalt võib olla õigustatud riigi oluliste julgeolekuhuvidega, järeldub, et vastuostu kohaldamine on Euroopa Kohtu hinnangul teatud juhtudel võimalik. Sellest tuleneb, et kui hankija suudab näidata, et vastuost on vältimatult vajalik julgeolekuohu maandamiseks, see on vältimaks kriitilist sõltuvust kolmandate riikide tarnijatest, võib selline meede kuuluda nende erandite hulka, mida Euroopa Liidu õigus lubab.

Julgeolekuhuvideid ei ole alati seotud üksnes teabe avalikustamata jätmisega. Nii kohtuasjas *Insinööritoimisto InsTiimi Oy* toodi direktiivi mittekohaldamise kaalutluseks julgeolekuhuvideid, kuigi lepingu eseme ja pöördaluse tööpõhimõtete kohta anti põhjalikku teavet ühes Soome päevalehes.¹⁷⁷ Euroopa Kohus ei võtnud seisukohta, kas selline avalikustamine oleks ELTL artikli 346 lõike 1 punkti b kohaldamise välistanud. Samas Saksamaa Liidumaa kõrgeim üldkohus¹⁷⁸ leidis elektroonilise sidepidamise vahendi ostmise kohtuasjas, et julgeolekuhuvideid olid piisavalt põhjendatud ja ELTL artikli 346 lõike 1 punkti b kohaldamine lubatav, kuigi ka seal avaldati algselt riigihanke andmeid laiemale isikute ringile. Sellest järeldub, et julgeolekuhuvi võib õigustada erandeid ka olukordades, kus teave ei ole täielikult salajane, mis omakorda toetab seisukohta, et ka vastuost võib olla lubatav, kui hankija suudab näidata nende vältimatut seost julgeolekuohu maandamisega.

Saksamaa Liidumaa kõrgeim üldkohus¹⁷⁹ tegi 01.12.2023. aastal otsuse, kus kinnitas, et erandi kasutamise alus oli põhjendatud ka olukorras, kus algselt oli alustatud avalikustatud hankemenetlusega.¹⁸⁰ Kohus hindas põhjendatuks ELTL artikli 346 kohaldamise aluseks Venemaa Ukrainasse tungimise järgset Euroopa julgeolekuolukord muutumist ja kinnitas, et oluliste julgeolekuhuvide kaitsmiseks riigihangete korraldamise meetmete vajadus on muutunud.¹⁸¹ Kohus võttis seisukoha, et NATO territooriumi vahetus läheduses toimuv sõjategevus tekitas tõsise ohu nii Saksamaa kui ka Euroopa julgeolekukorrale, tähistades „pöördepunkti“.¹⁸²

---

¹⁷⁵ EKo C-615/10, *Insinööritoimisto InsTiimi Oy*, kohtujurist J. Kokott, p 66

¹⁷⁶ *Ibidem*, p 66

¹⁷⁷ *Ibidem*, p 63-65

¹⁷⁸ OLG Düsseldorf, Beschluss vom 01.12.2023 - Verg 22/23

¹⁷⁹ Tõlgitud, algselt Oberlandesgericht Düsseldorf

¹⁸⁰ OLG Düsseldorf, Beschluss vom 01.12.2023 - Verg 22/23, p 111

¹⁸¹ *Ibidem*, p 111

¹⁸² *Ibidem*, p 111

Olulise julgeolekuhuvi kaalumise seisukohalt on see omapärane kaasus selle poolest, et algselt oli Saksamaa 2021. aastal läbi viimas konkurentsipõhist läbirääkimistega riigihankemenetlust raadioseadmete hankimiseks, kuid pärast 2022. aasta veebruari, kui Venemaa Ukrainasse tungis, siis hindasid Saksamaa Kaitseministeerium ja Kaitsevägi julgeolekuolukorda ja Kaitseväge vajadusi ning leidis, et eelnev riigihankemenetlus tuleb kehtetuks tunnistada ja pöörduda raadioseadmete hankimiseks otse Saksamaa ettevõtte poole.¹⁸³ Saksamaa põhjendas ELTL artikli 346 lõike 1 punkti b ja Saksamaa siseriikliku õiguakti GWB § 107 lõike 2 punkt 2¹⁸⁴ kasutamise põhjendusena olulisi julgeolekuhuvisid.¹⁸⁵ Prantsusmaa ettevõtte vaidlustas erandi alusel otse ühe ettevõtja poole pöördumise, sest oluline teave raadioseadmete nõutavate omaduste ja funktsioonide kohta oli juba läbirääkimistega menetluse raames avaldatud.¹⁸⁶ Kohus jättis asja menetlusse võtmata, kuna ettevõtja oli vaidlustusperioodi ületanud.¹⁸⁷ Kohus võttis seisukoha, et erandi kaustamise oli õiguspärasuse kohta, otsepöördumisega tagas Saksamaa Kaitsevägi relvajõudude operatiivset valmisolekut, et kaitsta Saksamaa Liitvabariigi ähvardavate ohtude eest, sest side on iga sõjalise operatsiooni oluline komponent ja tagab operatsioonide ajal pideva juhtimis- ja kontrollivõime.¹⁸⁸ Seega kui tõendatakse olukorra muutumisel julgeolekuhinnangu muutus, siis on põhjendatud algselt avalikustatud hanke ELTL artikli 346 erandi alusel tegemine.

Soome kohus on hinnanud ELTL artikli 346 lõike 1 punkti b erandi alusel läbiviidud Soome ja Rootsi ühishankega Soome relvatootja Sako Oy poole pöördumise lubatavaks 2024. aastal.¹⁸⁹ Soome ja Rootsi ühishanke vaidlustas Saksamaa relvatootja Heckler & Koch GmbH.¹⁹⁰ Soome kohus leidis, et olulised julgeolekuhuvid pikaajalise lepingu sõlmiseks olid piisavalt põhjendatud, erandi kasutamise aluseks oli vajadus tagada elutähtsa sõjalise varustuse katkematu varustuskindlus ja hooldusvõimekus, eriti arvestades Venemaa sissetungi Ukrainasse tulenenud suurenenud julgeolekuohte.¹⁹¹ Soome kohus tõi välja, et siinjuures otsepöördumine oli lubatav, sest Sako Oy oli ainus Soome ettevõtte, kellel oli vajalik võimekus

---

¹⁸³ Gadjisade, M.

¹⁸⁴ Tõlge: „Käesolevat osa ei kohaldata ka avalikele hangetele ja kontsessioonidele, mis kuuluvad Euroopa Liidu toimimise lepingu artikli 346 lõike 1 punkti b kohaldamisalasse. Olulised julgeolekuhuvid Euroopa Liidu toimimise lepingu artikli 346 lõike 1 tähenduses võivad olla eelkõige puudutatud juhul, kui avalik hange või kontsessioon puudutab kaitsetööstuse võtmetehnoloogiaid.“ - Saksamaa konkurentsipiirangute seadus (GWB) § 107 lg 2 p 2.

¹⁸⁵ OLG Düsseldorf, Beschluss vom 01.12.2023 - Verg 22/23, p 39

¹⁸⁶ *Ibidem*, p 61

¹⁸⁷ *Ibidem*, p 85

¹⁸⁸ *Ibidem*, p 101

¹⁸⁹ Bakken, E., Farestvedt, K. Nesse. *Finland and Sweden secure key arms procurement under EU security exemption*. 24.05.2024 - <https://svw.no/en/finland-and-sweden-secure-key-arms-procurement-under-eu-security-exemption/?utm> (12.04.2026)

¹⁹⁰ *Ibidem*

¹⁹¹ *Ibidem*

ja kohaliku tööstuse olemasolu on vajalik.¹⁹² Heckler & Koch GmbH vaidlustas otsuse, kuid ka kõrgem kohus nõustus 2026. aastal tehtud otsuses madalama astme seisukohaga, et ELTL artikli 346 lõike 1 punkti b kohaldamise eeldused olid täidetud ja hankijal oli õigus julgeolukaalutlustel otse Sako Oy poole lepingu sõlmimiseks pöörduda.¹⁹³ Kohus pidas julgeolekuohu piisavalt tõendatuks hankija poolt esitatud muutunud julgeolekuolukorrast raporti alusel, kus toodi välja, et Soome geograafiline asukoht suurendab julgeolekuriskke võrreldes Venemaast kaugemal asetsevate Euroopa liikmesriikidega ja seega on õigustatud otsepöördumine ka olukorras, kus teised riigid teevad avalikkusele suunatud menetlusi.¹⁹⁴

Vaidluse all oli ka küsimus, kas peale Kaitseväe võib osta ELTL artikli 346 lõike 1 punkti b alusel väikesekaliibrilisi relvi teistele asutustele, kelleks on muuhulgas Soome ja Rootsi piirivalved, politsei tolliamet, Soome vanglate ja järelevalveasutuste süsteem, keskkriminaalpolitsei, julgeolekupolitsei.¹⁹⁵ Soome kohus leidis, et lisaks kaitseväele on õigus osta ELTL artikli 346 lõike 1 punkti b alusel ka teistel asutustel, kuna nendel asutustel võib olla roll julgeoleku tagamisel ja riigil on õigus ise otsustada, kuidas julgeolekut tagatakse.¹⁹⁶

Euroopa Kohtu ja liikmesriikide kohtupraktika kinnitab, et ELTL artikli 346 lõike 1 punkti b kohaldamine eeldab liikmesriigilt kontrollitavat põhjendust, mis näitab, et vastuostu meede on vältimatult vajalik olulise julgeolekuhuvi kaitseks. Kuigi liikmesriigil on ulatuslik kaalutlusruum julgeolekuhuvide sisustamisel, ei piisa abstraktsetest viidetest riigi julgeolekule, poliitilistest hinnangutest ega oletuslikest riskidest. Kohtupraktika näitab, et erandi kasutamine võib olla õigustatud ka muutunud julgeolekuolukorra tingimustes, kuid üksnes juhul, kui riik suudab esitada faktipõhise analüüsi, mis tõendab erandi vajalikkust konkreetse hanke kontekstis.

Alapeatüki analüüsiti oluliste julgeolekuhuvide mõiste piiritlust ja analüüsi tulemuseks on, et Euroopa Kohtu praktika mõiste tõlgendamisel on kitsas ja seda eeldust sisustatakse juhtumipõhiselt. Euroopa Kohtu praktikast on võimalik järeldada, et oluline julgeolekuhuvi peab olema reaalne, konkreetne ja tõendatav, mitte abstraktne või poliitiline. Tarnekindlus võib

---

¹⁹² *Ibidem*

¹⁹³ Korkein hallinto-oikeus KHO 4.2.2026/259. p-id 2.4.4. ja 2.5. - <https://www.finlex.fi/fi/oikeuskaytanto/korkein-hallinto-oikeus/muut-paatokset/2026/259> (19.04.2026)

¹⁹⁴ KHO 4.2.2026/259, p-id 2.4.3.3.

¹⁹⁵ *In Sweden: Customer Sweden. The Swedish Police Authority, The Swedish Security Services, Swedish Armed Forces, Swedish Coast Guard, Swedish customs office, In Finland: Customer Finland. Finnish Defence Forces, Finnish Border Guard, Finnish Police, Finnish Customs, Finnish Criminal Sanctions Agency, Finnish National Bureau of Investigation, Finnish Security and Intelligence Service.*

¹⁹⁶ KHO 4.2.2026/259, p-id 2.4.2.2

olla oluliseks julgeolekuhuviks nagu ka muutunud julgeolekuolukord tulenevalt Venemaa agressioonist Ukraina vastu.

2.4. Vastuostu proportsionaalsus

Vastuostu proportsionaalsuse hindamisel tuleb arvestada, et ELTL artikli 346 lõike 1 punkti b kohaldamine on erand, mida tuleb tõlgendada kitsalt. Vastuostu proportsionaalsuse hindamine nõuab kolmeetapilist analüüsi: (1) kas meede on sisuliselt seotud sõjalise otstarbega tootega; (2) kas meede on oma ulatuselt ja intensiivsusest vältimatult vajalik; ning (3) kas sama eesmärki ei ole võimalik saavutada vähem piiravate vahenditega.¹⁹⁷ Kui mõni neist tingimustest ei ole täidetud, ei ole vastuostu kasutamine ELTL artikli 346 alusel lubatav.

Arvestades poliitilist olukorda, on mitmed riigisisised kohtud julgeolekuriiskide hindamisel arvesse võtnud Venemaa agressiooni Ukrainasse, mis on muutnud julgeolekukeskkonda oluliselt pingelisemaks. Nii Soome kui ka Saksamaa riigisisene kohus on nõustunud, et julgeolekuolukorra muutus Euroopas on oluline ja üh üks põhjendustest, miks ELTL artikli 346 lõike 1 punkti b kohaldamine on õiguspärane.¹⁹⁸

Kaitseväge tulevikuvõime ja innovatsiooni väejuhatuse ülem major Ivo Peets tõi välja, et riskide maandamine kaitsevarustuse töökindluse tagamiseks on oluline, sealhulgas ka sõja ajal.¹⁹⁹ Üheks riski maandamise meetmeks on teatud kriitiliste vajadustega seotud tegevuste katmine Eesti kohaliku tööstuse poolt, kuid selleks on vaja luua võimalused, et Eesti ettevõtjad saaksid vajalikud teadmised ja taristu, mida on võimalik vastuostu raames saavutada. Euroopa Komisjoni tarnekindluse juhised toob välja, et tarnekindlus on esmatähtis kriisiolukordades, kus usaldusväärne ja õigeaegne tarne võib sõna otseses mõttes olla elutähtis, seahulgas on tarnekindlus erilisi väljakutseid esitav, kuna enamiku kaitsevarustuse pikk elutsükkel vajab logistilist tuge, uuendusi ja muud sarnast pikkade aastate jooksul.²⁰⁰

---

¹⁹⁷ C-414/97, *Euroopa Komisjon versus Hispaania Kuningriik*, p 37

¹⁹⁸ KHO 4.2.2026/259

¹⁹⁹ Delfi Podcast. Eesti kaitsetööstus - väikeriigi suur võimalus. 03.04.2026, saatekülalised olid kaitseväge tulevikuvõime ja innovatsiooni väejuhatuse ülem major Ivo Peets, kaitseministeeriumi kaitsetööstuse ja innovatsiooni asekancler Siim Sukles ning Eesti Kaitse- ja kosmetööstuse Liidu tegevjuht Kalev Koidumäe, Viidatud lõik on 30.-33. minutini - <https://forte.delfi.ee/artikkel/120565327/eesti-ettevotete-roll-kaitsetoostuses-ukraina-soja-algus-oli-murdepunk-mil-saadi-aru-et-tuleb-eestis-ringi-vaadata> (17.04.2026)

²⁰⁰ Directorate General Internal Market and Services. Directive 2009/81/EC on the award of contracts in the fields of defence and security. Guidance Note. Security of Supply, lk 1

Sellest lähtuvalt on ka Eestis vastuostu rakendamise põhjendamine selliste julgeolekuohtude kontekstis asjakohane ja kooskõlas kohtupraktikas kujunenud lähenemisega. Kohtuasjas Sako Oy on hankija ühe tõendina tuginenud julgeolukastutuste riskihinnangutele. Sarnaselt on võimalik ka Eesti hankijal Välisluureameti raportile²⁰¹ ja muudele sarnastele julgeolekuohtu hindavatele raportitele tugineda. Kuid samas vastuostu eesmärgina on oluline näidata iga hanke raames olulise julgeolekuhuvi kaitsmine ja näidata, et see ei ole direktiivi 2009/81/EÜ meetmeid kasutades teostatav. See ei tähenda, et sellel ei võiks olla majanduslikku kasu nagu on Kaitseministeeriumi erinevates strateegias välja toodud,²⁰² kuid majanduslik kasu ei tohi olla põhiline, mis vastuostu tegemise aluseks on.

Proportsionaalsuse hindamisel tuleb arvesse võtta ka vastuostu majanduslikku mõju. Euroopa Komisjon on oma juhises korduvalt rõhutanud, et vastuostud võivad siseturgu moonutada, kuna need loovad eelise kohalikele ettevõtjatele, kes ei pruugi olla konkurentsivõimelised ilma riigi sekkumiseta.²⁰³ Seetõttu peab hankija suutma näidata, et vastuostu kohustus ei ole suunatud majandusliku kasu ümberjagamisele, vaid tuleneb objektiivsest vajadusest tagada riigi kaitsevõime toimimine. Näiteks kui hankelepingu esemeks on relvasüsteem, mille hooldus- või remondivõimekuse puudumine Eestis looks reaalse ohu süsteemi kasutatavusele kriisiolukorras, võib kohaliku tööstuse kaasamine olla proportsionaalne. Samas ei oleks proportsionaalne nõuda investeringuid valdkondadesse, mis ei ole seotud hankelepingu esemega ega mõjuta tarnekindlust või operatiivset valmisolekut.

Hankijat aitaks proportsionaalsuse hindamisel, kui luuakse selged juhised ja läbipaistvad protseduurid, mis aitavad vältida Euroopa Liidu õigusnormide rikkumist. Üheks võimaluseks on Kaitseministeeriumi tasandil paika panna eraldiseisev strateegia või muuta olemasolevaid strateegiadokumente, kus on välja toodud vastuostu tegemise valdkonnad, kus strateegilised partnerlused ja tehnoloogilised koostööd soovitakse teha ja on julgeolukuseisukohast vajalikud. Sarnasele seisukohale on jõudnud Mari-Ann Simovart tuues välja, et „see suurendaks õiguskindlust ja annaks kohalikele ettevõtjatele parema ülevaate võimalustest ja nõuetest, mis ühtlasi soodustaks investeringuid ning tootmisvõimsuse kasvu.“²⁰⁴ Võttes samas arvesse kiirelt muutuvat olukorda, siis on mõistlik regulatsiooni paindlikkus, mis võimaldaks niisuguse koostöö edukat elluviimist ja annaks võimaluse kiireks reageerimiseks.

---

²⁰¹ Välisluureamet. Eesti rahvusvahelises julgeolekukeskkonnas 2025.

²⁰² Kaitseministeerium. Eesti kaitsetööstuspoliitika 2024-2030. 2025, lk 17

²⁰³ Directorate-General Internal Market and Services. *Directive 2009/81/EC on the award of contracts in the fields of defence and security*. Guidance Note Offsets, lk 1–2.

²⁰⁴ Simovart, M. A., Soloveicik D., Väljaots, T. Aktuaalsed õigusküsimused Eesti ja Leedu kaitse- ja julgeolekuvaldkonnas. *Juridica* 6-7/2025, lk 409

Võrdse kohtlemise osas on Euroopa Kohus Kolini kohtuasjas võtnud seisukoha, et kolmandatest riikidest pärit ettevõtjaid ei ole hankijal kohustus hankemenetluses võrdselt kohelda Euroopa Liidu liikmesriigi, Euroopa Majanduspiirkonna lepinguriigi või Maailma Kaubandusorganisatsiooni riigihankelepinguga ühinenud riigi ettevõtjatega.²⁰⁵ Kohtuasjas Kolin võetud seisukohad suhestuvad vastuostu õiguspärasusega kaudselt, sest sisuliselt kohustab ta hankijat kolmanda riigi ettevõtjaid diskrimineerima ja toetab vastuostu kasutamist strateegilise sõltuvuse vähendamiseks. Kohtuasjast Kolin lähtudes on hankijal õigus kolmandate riikide ettevõtjatele seada kohustus Euroopa Liidu territooriumil vastuostu kohustust täitma ilma, et vastuost oleks vastuolus riigihangete direktiivi 2009/81/EÜ. Euroopa Kohtu tõlgendus võimaldab väljaspool Euroopat registreeritud ettevõtjatele piirava meetme seadmist ilma proportsionaalsust hindamata, arvestades, et kaitsevaldkonna hangetele Maailma Kaubandusorganisatsiooni riigihankeleping ei kohaldu, on võimalike ettevõtjate arv suurem kui klassikalises sektoris.²⁰⁶ Samas ei täida see lõplikult eesmärki, sest Euroopa Liidu siseselt võib strateegilise kauba liigutamisel olla piiranguid ja lisaks reaalse sõjategevuse olukorras on ka mõnedsaja kilomeetri kaugusele kaitseotstarbelise toote liigutamine probleemne, mistõttu tarneahela risk ei saa piisavalt maandatud.

Euroopa Liidu õigus reguleerib riigihangete korraldamist ja erandite kasutamise võimalusi, kuid liikmesriigi julgeolekuks vajalike meetmete välja töötamine ja rakendamine on liikmesriigi sisustada, mistõttu on keeruline hankijal ja ka liikmesriigil endal lõpuni teatud vastuolusid kõrvaldada.²⁰⁷ Euroopa Kohtu õigus selliseid liikmesriigi olulist julgeolekuhuvi ka sisuliselt hinnata on piiratud, sest riigi julgeolekuhuvi hindamine ja selle ohu tõrjumise meetmed on Euroopa Liidu asutamislepingu kohaselt iga riigi enda otsustada. Seega ka vastuostu meede riigi julgeolekuriski vähendamise meetmena peaks jääma iga liikmesriigi enda otsustada.

Meetme sobivuse juures peab hankija suutma näidata, et vastuost sobib eesmärgi saavutamiseks, näiteks tagab vastuost julgeolekuvide kaitse tarnekindluse või tehnoloogilise sõltumatuse kaudu. Mitmes Euroopa Kohtu lahendis on kohus välja toonud, et ELTL artikli 346 kohaldamisel peab hankija suutma näidata, et direktiivi rakendamine ei ole võimalik. Näiteks Augusta kaasuses leidis Euroopa Kohus, et Itaalia ei suutnud piisavalt põhjendada, miks teise

---

²⁰⁵ EKo C-652/22, *Kolin İnşaat Turizm Sanayi versus Ticaret versus Državna komisija za kontrolu postupaka javne nabave* ECLI:EU:C:2024:910, p 67

²⁰⁶ Government Procurement Agreement, GPA (Maailma Kaubandusorganisatsiooni riigihankeleping). Lisa 1. Euroopa Liidu kohaldamisala punkt 4 - <https://e-gpa.wto.org/en/GPACoverage/Annex1/15> (18.04.2026)

²⁰⁷ Simovart, M. A. *Contracting Authorities' (In-)Ability to Neutralise the Threat of Hostile Technology in Public Procurement*. EDSeQ European Defence & Security Law & Policy Quarterly. Volume 1. Lexxion. 2026. Lk 80

äriühingu käest helikopterite ostmisel ei ole võimalik tagada andmete konfidentsiaalsust muude meetme abil, näiteks konfidentsiaalsuse kokkuleppe sõlmimise teel ja seega oli valitud meede ebaoproportsionaalne, sest „Itaalia Vabariik ei ole tegelikult näidanud, et niisugust eesmärki ei oleks saanud saavutada samas direktiivis ette nähtud pakkumismenetluse raames“.²⁰⁸ Agusta kaasuses on kohtujurist lisaks välja toonud, et Itaalia poolne süstemaatiline hankemenetluse läbi viimata riigi ametiasutustele mõeldud helikopterite hankimine on „ilmselt ebaoproportsionaalne võrreldes väidetud konfidentsiaalsuse kaitsmise vajadusega“.²⁰⁹ Töö koostaja nõustub Euroopa Kohtu hinnaguga, et iga Kaitsevägele tehtud soetuse osas rõhuda asjaolule, et seda võidakse sõjaliseks otstarbel kasutada, on liialt lai käsitus ELTL artikli 346 lõike 1 punkti b tõlgendamisel ja ei ole proportsionaalne.

Vastuostu meetme vajalikkuse juures on hankjal kohustus näidata, et meetodiga ei minda kaugemale sellest, mis on vajalik eesmärgi saavutamiseks ning piirangud siseturu konkurentsile on võimalikult madalad. Sellest põimõtttest ei ole kaugemale läinud ka viimase aja liikmesriikide kohtuotsused.²¹⁰ Kuigi Saksamaa kohus leidis, et erandi kasutamine eeldused raadioseadmete hankimiseks olid olemas, siis rõhutas kohus ka selles kohtuotsuses, et erandi kohaldamisel on oluline ELTL artikli 346 lg 1 punkti b kohaldamisel kitsas tõlgendus.²¹¹

Võttes arvesse kohtupraktikat, siis hankija peab suutma näidata, milline risk eksisteerib ilma vastuostuta, kuidas vastuost seda riski vähendab ning miks alternatiivsed meetmed ei oleks sama tõhusad. Näiteks kui hankija väidab, et kohaliku hooldusvõimekuse puudumine ohustab relvasüsteemi kasutatavust, peab ta suutma näidata, millised on tarneahela kitsaskohad, millised on varasemad viivitused või tarnetõrked ning miks välismaine hooldus ei ole kriisiolukorras realistlik.

Proportsionaalsuse hindamisel on vajalik arvesse võtta ka rahvusvahelist konteksti. Kaitsetööstuse tarneahelad on muutunud geopoliitiliselt haavatavamaks²¹², mis tähendab, et tarnekindluse tagamine võib olla objektiivselt keerulisem kui varasematel aastatel. Euroopa Komisjon on välja toonud, et liikmesriikidel on õigus rakendada meetmeid, mis tagavad kriitiliste võimete säilimise, kuid need meetmed peavad olema rangelt piiritletud ja

---

²⁰⁸ EKo C-337/05, *Euroopa Ühenduste Komisjon versus Itaalia Vabariik*, ECLI:EU:C:2008:203. Punktid 50-55

²⁰⁹ EKo C-337/05, *Euroopa Ühenduste Komisjon versus Itaalia Vabariik*, ECLI:EU:C:2007:421, kohtujuristi Ján Mazák ettepanek, p 62

²¹⁰ KHO 4.2.2026/259; OLG Düsseldorf, Beschluss vom 01.12.2023 - Verg 22/23

²¹¹ OLG Düsseldorf, Beschluss vom 01.12.2023 - Verg 22/23, p 92

²¹² Hellberg, R. *Reconfiguring defence supply chains: procurement dynamics, inter-organizational dependence, and resilience under geopolitical uncertainty*. Defence and Peace Economics. 2026. lk 2 - <https://doi.org/10.1080/10242694.2026.2655381> (19.04.2026)

tõendatud.²¹³ Seega võib tänane julgeolekuolukord suurendada vastuostu meetmete vajalikkust, kuid ei vabasta hankijat kohustusest tõendada, et meede on kitsalt suunatud julgeolekuhuvi kaitsesele ega kujuta endast varjatud majanduslikku eelistamist.

Seega eeldab ELTL artikli 346 lõike 1 punkti b kohaldamine, et vastuostu meede oleks proportsionaalne meede olulise julgeolekuhuvi kaitsmiseks ning et selle eesmärki ei oleks võimalik saavutada direktiivis 2009/81/EÜ ette nähtud menetlusi kasutades. Hankija peab suutma näidata, et vastuost tagab julgeoleku seisukohalt kriitilise tarnekindluse, tehnoloogilise sõltumatuse või muu strateegilise võime ning et meede ei lähe ulatuselt kaugemale vältimatust.

Alapeatüki tulemuseks on, et proportsionaalsuse test on ELTL artikli 346 kohaldamisel oluline. Hankija peab tõendama, et vastuost on sobiv, vajalik ja mõõdukas meede julgeolekuhuvi tagamiseks ning sama eesmärki ei ole võimalik saavutada vähem piiravate vahenditega.

---

²¹³ Directorate General. *Internal Market and Services. Directive 2009/81/EC on the award of contracts in the fields of defence and security.* Guidance Note. Security of Supply, lk 1

Kokkuvõte

Käesoleva magistritöö analüüsis, millistel tingimustel võib Eesti hankija õiguspäraselt kohaldada ELTL artikli 346 lõike 1 punkti b erandit, et rakendada vastuostu kaitsevaldkonna hangete tegemisel kohaliku tööstuse kaasamise toetamiseks. Magistritöö keskne probleem on, kuidas eristada õiguspärasest julgeolekuhuvi majanduslikust protektsionismist olukorras, kus vastuostude kasutamine võib siseturgu ja konkurentsi oluliselt mõjutada.

Magistritöö järeltas, et Eesti väike kaitse-eelarve ja sõltuvus välisriikide tarnetest suurendavad vajadust kohaliku tööstuse kaasamiseks, eriti kriitiliste võimete tagamisel. Kaitsetööstuse monopsoonse turustruktuuri, kõrgete sisenemisbarjääride, tarnekindluse kriitilise tähtsuse tõttu kasutavad riigid vastuostu selleks, et maandada strateegilisi riske ja tagada kohaliku kaitsetööstuse võimekuse säilimine.

Vastuostu ei ole otseselt Euroopa Liidu õiguses sätestatud, kuid Euroopa Liidu Komisjoni juhises on vastuoste defineeritud kui kaitsevaldkonna riigihangetes kasutatavat kompensatsioonimeedet, mida liikmesriigid on traditsiooniliselt nõudnud välismaiselt kaitsevaldkonnas tegutsevalt tarnijalt, et saavutada majanduslikku või tööstuslikku kasu liikmesriigile. Viimasel ajal ei kasutata liikmesriikide poolt alati vastuostu mõistet, vaid kasutatakse kaitsetööstuse kaasamise mõistet. Kuigi vastuostu kasuteguri osas on olnud eriarvamusi, siis riigid kasutavad vastuoste kaitsehangete osana, sest see võimaldab muuhulgas tarnekindluse tagamist. Ka Eesti on seadnud olulisele kohale siseriikliku kaitsetööstuse olemasolu ja selle edasi arendamise, mistõttu vastuostu meetmete kasutamisega seotud õiguslike küsimuste analüüsimine on oluline.

Magistritöö teises alapeatükis analüüsiti magistritöö alaküsimust, millistel tingimustel on Eesti õigusruumis ELTL artikli 346 alusel lubatud kasutada vastuoste kaitsevaldkonna riigihangetes. Magistritöös jõuti järeldusele, et hetkel ei ole siseriiklikus õiguses vastuostude kasutamist täpsustatud, mistõttu peab hankija kohaldama kaitsehangete vastuostude kasutamisel ELTL artikli 346 lõike 1 punkti b eeldusi. Sellises olukorras peab hankija suutma tõendada, et tegemist on sõjalise otstarbega tootega ja vastuostu sooritamiseks on olemas riigi olulise julgeolukuhvi olemasolu.

Kuna Euroopa Liidu esmase õiguse kohaselt on riigi julgeolekuohtude määramisel liikmesriigi suur vabadus, siis ELTL artikli 346 lõike 1 punkti b eelduste sisutamisel peab jääma liikmesriikidele kaalutlusruum. Igal riigil on võimalik õiguspärase ELTL artikli 346 lõike 1

punkti b kohaldamiseks luua protseduure, kuidas määrata olulise julgeolekuhuvi olemasolu erandi kohaldamiseks vastuostu kasutamisel. Üheks võimaluseks on riigil määrata olulised strateegilised valdkonnad ja tingimused kaitsehangetes vastuostu kasutamiseks. Eestil on võimalik sarnaselt Soomele teha avalikkusele suunatud julgeolekuriske kaaluvaid raporte, mis vähendab Eesti hankija tõendamiskoormust, sest on üheks tõendiks oluliste julgeolekuhuvide olemasolule kaitsehangetes vastuostu kasutamiseks.

Magistritöös toodi välja, et direktiivi 2009/81/EÜ kõiki võimalusi vastuostu kasutamiseks ei ole Eesti seadusandja oma siseriikliku õigusesse üle toonud. Kui seadusandja muudab Eesti RHS-i siis ühelt poolt luuakse selge alus vastuostu rakendamiseks, kuid teiselt poolt muutub keerulisemaks põhjendada, miks ELTL artikli 346 lõike 1 punkti b alusel vastuostu meetme rakendamine oleks lubatav, sest siis ei pruugi meede olla proportsionaalne. Samas on nii Leedu kui ka Läti oma seadusandlust muutnud ja lisanud kaitsetööstuse kaasamise põhimõtted seaduse tasandil siseriikliku õigusesse.

Magistritöös käsitleti Euroopa Kohtu praktikat, mis sisustab artikli 346 kohaldamise tingimusi. Analüüs näitas, et riigil lasub väga kõrge tõendamiskoormus, sest tuleb põhjendada konkreetset julgeolekuhuvi kaitsmist, selle seost meetme kasutamisega, meetme vajalikkust ja proportsionaalsust ning tõendada, et olulise julgeolekuhuvi kaitsmine direktiivi 2009/81/EÜ rakendades ei ole võimalik. Kohtupraktika kinnitab, et üldised viited julgeolekule ei ole piisavad ning majanduslikud või tööstuspoliitilised eesmärgid ei saa õigustada ELTL artikli 346 lõike 1 punkti b erandi kasutamist.

Magistritöö analüüsis ELTL artikli 346 lõike 1 punkti b sõjalise otstarbega toote kriteeriumi rakendamist Eesti Riigikohtu välihaigla kaasuses. Liikmesriikide kohtupraktikas on hankija jaoks positiivseid otsuseid, kus kohus on nõustunud ELTL artikli 346 lõike 1 punkti b kohaldamise õguspärasusega.

Magistritöö lõppjärelendus on, et ELTL artikkel 346 võimaldab Eestil kasutada vastuoste, kuid ainult rangelt piiritletud juhtudel, kus meede on vältimatult vajalik riigi oluliste julgeolekuhuvide kaitseks. Vastuostude kasutamine on õiguspärane, kui vastuost on otseselt seotud hangitava sõjalise kauba tarnekindluse, operatiivse valmisoleku või mõne muu kriitilise võime tagamisega. Eesti hankija peab vastuostude rakendamisel tagama põhjaliku dokumenteerimise, kõigi eelduste täitmise põhjenduse ja seose konkreetse julgeolekuvajadusega. Võttes arvesse liikmesriikide kohtupraktikat, siis võib erandi põhjenduseks olla ka Venemaa Ukrainasse tungimine ja selle mõju Eesti julgeolekuohu hinnangutele, kui sellised hinnangud on kontrollitavad.

Üheks lahenduseks läbipaistvuse ja õiguskindluse tagamiseks on, et Eesti loob selged strateegilised suunised, mis määratlevad, millistes valdkondades on kohaliku tööstuse kaasamine julgeoleku seisukohalt põhjendatud, et iga vastuostu kasutamise otsus põhineb sisulisel ja kontrollitaval analüüsil, mitte majanduslikel kaalutlustel.

Hankijal on oluline arvestada, et Euroopa Kohtu praktika ja Euroopa Komisjoni seisukohad on erandi kasutamisel ranged. Sellest tulenevalt peab hankija käsitlema ELTL artikli 346 lõike 1 punkt b kitsalt kohaldatava julgeoleku erandina, mitte majanduspoliitilise tööriistana ja võtma arvesse, et vastuostud on ELi õiguses üldjuhul keelatud, sest need moonutavad konkurentsi.

Majandusliku kasu saamine vastuostu raames ei ole keelatud, kuid see ei saa olla vastuostu meetme kasutamise põhjuseks. Oluline on tõendada vastuostu otsest seost julgeolekuvõiga, sellise meetme vältimatut vajadust ja meetme proportsionaalsust. Üheks järleduseks on, et Kaitseministeeriumi selged ja läbipaistvad suunised aitavad kaasa õiguskindluse säilimisele. Kaitseministeeriumi suunised ei vabasta hankijat tõendamis- ega dokumenteermiskohustusest, kuna hankijale jääb kohustus iga erandi kasutamise olukorra eelselt hinnata, kas vastuostu nõude lisamiseks on olemas julgeolekuhuvi.

Hankija peab tõendama julgeolekuohtu olemasolu ja selle seost konkreetse riigihankega ja ELTL artikli 346 erandi proportsionaalselt. Euroopa kohtupraktikast on võimalik järeldada, et hankija peab:

1. välja tooma konkreetse selgituse, miks vastuost on riigihankes vajalik;
2. põhjendada kuidas ilma vastuostu kasutamata oleks julgeolek ohus;
3. analüüsima vastuostu rakendamise proportsionaalsust, sealhulgas kas on olemas leebemaid vahendeid direktiivis eesmärgi saavutamiseks;
4. näitama seost konkreetse riigihankega, mitte üldiselt viitama riigikaitsele.

Magistritöö panustab Eesti õiguskirjandusse, pakkudes esmakordselt terviklikku analüüsi vastuostude kasutamise õiguslikest piiridest ELTL artikli 346 alusel ning pakkudes praktilist raamistikku, mille abil Eesti hankijad saavad õiguspäraselt ja läbipaistvalt kasutada tööstuskoostöömeetmeid kohaliku kaitsetööstuse toetamiseks.

Summary

The aim of this master's thesis is to analyse the conditions under which an Estonian contracting authority may lawfully invoke the derogation Article 346(1)(b) TFEU in order to apply offset requirements in defence procurement for the purpose of supporting the involvement of the domestic defence industry. The central question addressed in the thesis is how to distinguish a legitimate security interest from economic protectionism in circumstances where the use of offset may affect the functioning of the internal market and distort competition.

The thesis concludes that Estonia's small defence budget and dependence on foreign suppliers increase the need to involve local industry, particularly for securing critical capabilities. Due to the monopsonistic structure of the defence market, high entry barriers, the critical importance of supply security, and the influence of international political factors, states have sought to mitigate risks by maintaining and developing domestic defence-industrial capabilities, including through the use of offset mechanisms.

The master's thesis then addresses the question of how offset is defined in European Union law and how they are used in defence procurement. Although offset is not expressly defined in European Union legislation, the European Commission's guidance describes them as compensatory measures traditionally required by Member States from foreign defence suppliers to obtain economic or industrial benefits. Despite differing views on their usefulness, Member States continue to use offset because they can, for example, enhance supply security. As Estonia has prioritised the development of domestic defence industry, analysing the legal issues surrounding the use of offset is essential.

The first chapter examines the conditions under which offset may be used in Estonian defence procurement. The thesis finds that Estonian law does not currently regulate offset, meaning that contracting authorities must rely directly on Article 346(1)(b) TFEU. This requires that the procurement is for a military-purpose product and that the offset is justified by essential security interests. As Member States enjoy broad discretion in defining their security interests under primary European Union law, the interpretation of Article 346(1)(b) TFEU must allow for national discretion. To ensure legal certainty and transparency, each state may define its strategic priority areas and the conditions under which offset may be used. Estonia could, similarly to Finland, publish security-risk assessments to enable contracting authorities to justify the existence of a security interest when applying offset.

The third chapter analyses the case law of the Court of Justice of the European Union, which clarifies the conditions for applying Article 346. The analysis shows that Member States bear a relatively high burden of proof: they must justify the protection of a specific security interest through the offset measure, demonstrate the link between the measure and the interest, prove necessity and proportionality, and show that the objective cannot be achieved through the procedures of Directive 2009/81/EÜ. The case law confirms that general references to security are insufficient and that economic or industrial-policy objectives cannot justify the use of Article 346(1)(b) TFEU. The master's thesis also examines the application of the military-purpose criterion in the Estonian Supreme Court's case about the procurement of the field hospital.

The overall conclusion of the master's thesis is that Article 346 TFEU allows Estonia to use offset, but only in strictly limited circumstances where the measure is indispensable for protecting essential national security interests. Offset may be lawful in Estonia only where they are directly linked to ensuring the supply security, operational readiness, or critical capabilities of the military end-user. Contracting authorities must ensure thorough documentation and reasoning, a connection to a specific security need.

To achieve transparency and legal certainty, Estonia could develop clear strategic guidelines identifying the areas in which domestic industrial participation is justified on security grounds, while ensuring that each offset decision is based on substantive and verifiable analysis rather than economic considerations. Since article 346(1)(b) TFEU permits the use of industrial cooperation measures to support the domestic defence industry only where such measures are necessary for the protection of essential security interests and do not exceed what is strictly required.

The master's thesis answers the research question of how the Court of Justice has assessed the proof of security interests and how, within the Estonian legal framework, a legitimate security interest can be substantiated without allowing the derogation to be misused for industrial protectionism. Contracting authorities must take into account that the Court of Justice and the European Commission have interpreted the derogation very narrowly. Consequently, Article 346(1)(b) TFEU must be treated as a narrowly construed security exception rather than an economic policy instrument, and offset remain generally prohibited under European Union law because of their distortive effects on competition. Nevertheless, reliance on Article 346(1)(b) TFEU does not make offset impossible; it requires demonstrating a direct link to a security interest, the indispensability of the measure, and its proportionality. Clear and transparent guidelines from the Ministry of Defence would enhance legal certainty, although they would

not relieve contracting authorities of their duty to justify and document each use of the derogation.

Contracting authorities must thoroughly document the existence of a security risk and its connection to the specific procurement, and must apply Article 346 proportionately. The case law indicates that the contracting authority must:

1. provide a concrete explanation of why the offset is necessary;
2. justify how security would be endangered without it;
3. assess proportionality, including i.a. whether less restrictive measures under the directive could achieve the same objective; and
4. demonstrate a link to the specific procurement rather than relying on general references to national defence.

This master's thesis contributes to Estonian legal scholarship by offering the first comprehensive analysis of the legal limits of offset use under Article 346 TFEU and by proposing a practical framework enabling Estonian contracting authorities to apply industrial cooperation measures lawfully and transparently in support of the domestic defence industry.

Lühendid

Direktiiv 2009/81/EÜ	13. juuli 2009. aasta Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2009/81/EÜ, millega kooskõlastatakse teatavate kaitse- ja julgeolekuvaldkonnas ostjate poolt sõlmitavate ehitustööde ning asjade ja teenuste riigihankelepingute sõlmimise kord ja muudetakse direktiive 2004/17/EÜ ja 2004/18/EÜ. – ELT L 216, 20.08.2009, lk 76-136.
EKo	Euroopa Kohtu otsus
ELL	Euroopa Liidu leping
ELTL	Euroopa Liidu toimimise leping
EÜKo	Euroopa Üldkohtu otsus
lg	lõige
RHS	Riigihangete seadus
VaKo	Vaidlustuskomisjon

Kasutatav kirjandus

1. Bakken, E., Farestvedt, K. Nesse. *Finland and Sweden secure key arms procurement under EU security exemption*. 24.05.2024 - <https://svw.no/en/finland-and-sweden-secure-key-arms-procurement-under-eu-security-exemption/?utm> (12.04.2026)
2. Delfi Podcast. Eesti kaitsetööstus - väikeriigi suur võimalus. 03.04.2026, saatekülalised olid kaitseväe tulevikuvõime ja innovatsiooni väejuhatuse ülem major Ivo Peets, kaitseministeeriumi kaitsetööstuse ja innovatsiooni asekanstler Siim Sukles ning Eesti Kaitse- ja kosmosetööstuse Liidu tegevjuht Kalev Koidumäe - <https://forte.delfi.ee/artikkel/120565327/eesti-ettevotete-roll-kaitsetoostuses-ukraina-soja-algus-oli-murdepunk-mil-saadi-aru-et-tuleb-eestis-ringi-vaadata> (17.04.2026)
3. Gadjisade, M. *Funkgeräte der Bundeswehr sind als Kriegsmaterial vergaberechtsfrei! (OLG Düsseldorf, Beschl. v. 01.12.2023 – Verg 22/23)*. 26.08.2024 - <https://vergabeblog.de/2024-08-26/funkgeraete-der-bundeswehr-sind-als-kriegsmaterial-vergaberechtsfrei-olg-duesseldorf-besch-v-01-12-2023-verg-22-23/> (22.03.2026)
4. ERR. Eesti ostab veel kolm HIMARS raketihetitjat ning laskemoona. 11.04.2026 <https://www.err.ee/1609993183/eesti-ostab-veel-kolm-himars-raketihetitjat-ning-laskemoona> (12.04.2026)
5. ERR. Eesti ostab vähemalt kuus Lõuna-Koreas toodetud Chunmoo mitmikraketihetitjat. 21.12.2025 - <https://www.err.ee/1609892500/eesti-ostab-vahe-malt-kuus-louna-koreas-toodetud-chunmoo-mitmikraketihetitjat> (01.02.2026)
6. Federal Office for Defence Procurement armasuisse. *Swiss Offset Policy of 1 November 2022 (2025 version)*. Lk 1-24, - https://www.ar.admin.ch/en/offset-en?utm_source (06.04.2026)
7. Federal Office of Defence Procurement armasuisse. *Offset Register* - <https://www.ar.admin.ch/en/offset-register-2> (02.03.2026)
8. Fels, E., Simovart, M. A., Parind, M., Riigihangete seadus. Komm vlj. 2tr. Tallinn: Juura 2025.
9. Government of the Netherlands. *Industrial participation (IP) and military goods*. <https://www.government.nl/topics/commissariat-for-military-production/industrial-participation-for-defence-materiel> (27.03.2026)
10. Hellberg, R. *Reconfiguring defence supply chains: procurement dynamics, inter-organizational dependence, and resilience under geopolitical uncertainty*. Defence and Peace Economics. 2026 - <https://doi.org/10.1080/10242694.2026.2655381> (19.04.2026)

- 11.
12. Heuinckx, B. *Defence Procurement and the European Defence Equipment Market: the Virtues of Kissing the Frog*. *Public Procurement Law Journal* 2015 no 4.
13. Heuinckx, B. *Towards a Coherent European Defence Procurement Regime? European Defence Agency and European Commission Initiatives*. *Procurement Law Review* Volume 17, Issue 1, 2008 (2008) 17(1) PPLR 1-20.
14. Jones, E., Menon A., Weatherill S. *The Oxford handbook of the European Union*. Oxford University Press. 2012
15. Kaitseministeerium. Eesti kaitsetööstuspoliitika 2024-2030. 2025 - https://www.kaitseministeerium.ee/sites/default/files/kaitsetoostuspoliitika_2024_2030_0_0.pdf (14.02.2026)
16. Kaitseministeerium. Kaitsealane vastuost tõi Eestisse miljoneid. 09.03.2012. <https://www.kaitseministeerium.ee/et/uudised/kaitsealane-vastuost-toi-eestisse-miljoneid> (01.02.2026)
17. Kaitseministeerium. Sõjalise riigikaitse ja heidutuse programm 2026–2029 kavand. - <https://www.fin.ee/sites/default/files/documents/2025-10/S%C3%B5jalise%20riigikaitse%20ja%20heidutuse%20programm%202026-2029.pdf> (14.02.2026)
18. LaBrecque, M. F., ja Honsberger, M. A. *Army Field Hospitals and Expeditionary Hospitalization*. *Army Sustainment*. September-oktoober 2018. <https://alu.army.mil/alog/2018/SEPOCT18/PDF/210113.pdf?utm> (23.04.2026)
19. Lockheed Martin. *Allied Deterrence: F-35s Across Europe, NATO*. 01.07.2026 <https://www.f35.com/f35/news-and-features/Allied-Deterrence-F-35s-Across-Europe-NATO.html?utm> (18.04.2026)
20. Lockheed Martin. *Lockheed Martin Finalizes Industry Project Agreements for Czech F-35 Program*. 18.03.2026 - https://www.f35.com/f35/news-and-features/Lockheed_Martin_Applying_AI_to_Enhance_F35_Combat_Identification_System/Lockheed_Martin_Finalizes_Industry_Project_Agreements_for_Czech_F35_Program.html (20.03.2026)
21. Lockheed Martin. *Strengthening PAC-3's Global Supply Chain with Polish Industrial Partnerships* 10.01.2024. - <https://www.lockheedmartin.com/en-us/news/features/2024/strengthening-pac-3s-global-supply-chain-with-polish-industrial-partnerships.html> (20.03.2026)

22. Mackenzie, L. Russian defense spending overtakes Europe, study finds. Politico, 12.02.2025 - <https://www.politico.eu/article/russian-defense-spending-overtakes-europe-study-finds/> (24.02.2026)
23. Mathew, T. *Essential Elements of India's Defence Offset Policy – A Critique*. Journal of Defence Studies 4, no. 2 (2010): 63–76.
24. MBDA. *MISTRAL Family* - <https://www.mbda-systems.com/products/force-protection/mistral-family> (15.03.2026)
25. Parind, M. Euroopa Liidu õigus. Eesti vaade. Tallinn 2022.
26. Peedusk. P. Kas õiguslik tõlge või poliitiline kompromiss? Siseteingu ja hankijate koostöö regulatsiooni ülevõtmine Juridica 6–7/2025
27. Põlendik, K. Lõuna-Korea 100 miljoni investering on üksnes pakkumine. ERR. 11.03.2026 - <https://www.err.ee/1609963993/louna-korea-100-miljoni-investering-on-uksnes-pakkumine> (27.03.2026)
28. Rahandusministeerium. Analüüs ja ettepanekud, kuidas riigihangetes võimaldada senisest rohkem arvestada lokaalsuspõhimõtte ja keskkonnajalajäljega, soodustada innovatsiooni ning arvestada võimalike julgeolekuriskidega. 14.04.2025 – https://fin.ee/sites/default/files/documents/2025-04/Anal%C3%BC%C3%BCs_lokaalsus%2C%20keskkonna%2C%20innovatsioon%20ja%20julgeolek%202025_0.pdf (14.02.2026)
29. Riigihangete seaduse muutmise seaduse eelnõu (113 SE I) seletuskiri <https://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/5498ac05-bc6e-7882-13a3-328366ee31f2/riigihangete-seaduse-muutmise-seadus-113-se-iii/> (18.04.2026)
30. Rohemäe, M.A. USA kaitsetarnete edasilükkumine puudutab eelkõige HIMARS-i laskemoona. ERR. 18.04.2026. - <https://www.err.ee/1610000074/usa-kaitsetarnete-edasilukumine-puudutab-eelkoige-himars-i-laskemoona> (19.04.2026)
31. Santos, E. A. *Treaty of Rome: Legal Foundations of European Integration* - <https://www.diplomacyandlaw.com/post/treaty-of-rome?utm> (27.03.2026)
32. Schoeni, D., E., *Some Ethical Dimensions of Defense Offsets*. 11.05.2023 – https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=4431673 (01.02.2026)
33. Simovart, M.A. *The (in-) ability of contracting authorities to neutralize the threat of hostile technology in EU public procurement*. 2026 European Defence & Security Law & Policy Quarterly, 1 (1), 73–81. DOI: <https://doi.org/10.21552/edseq/2026/1/8> (18.04.2026)
34. Simovart, M. A., Soloveicik, D., Väljaots, T. Aktuaalsed õigusküsimused Eesti ja Leedu kaitse- ja julgeolekuhangetes Juridica 2025/6-7.

35. Telles, P. *How successful have EU Directives been in opening up public procurement?*
10.06.2025 - https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=5303367
(07.01.2026)
36. The Defence Post. *Rheinmetall to Supply Mobile Armored Field Hospitals for German Military* 25.11.2025 - <https://thedefensepost.com/2025/10/15/germany-armored-field-hospitals/>? (21.03.2026)
37. U.S. Department of commerce. The Bureau of Industry and Security (BIS). *Offsets in Defence Trade. Twenty-Eight Study.* 2024. -
<https://www.bis.gov/media/documents/public-version-28th-annual-offsets-report.pdf>
(06.01.2026)
38. Välisluureamet. Eesti rahvusvahelises julgeolekukeskkonnas 2025. Avalik raport
20.12.2024 - <https://raport.valisluureamet.ee/2025/et/?utm> (05.02.2026)
39. Ølykke, G.S. *Safeguarding 'National Security' in a Public Procurement Context.*
Common Market Law Review. 2025 Aug; 62(4):1121-1154. doi:
<https://doi.org/10.54648/cola2025065>

Kasutatavad õigusaktid

40. Aizsardzības industrijas likums - Latvijas Vēstnesis, 70, 10.04.2024. (Lāti Vabariigi
kaitsetööstuse seadus) - <https://likumi.lv/ta/en/en/id/351123-defence-industry-law>
(14.02.2026)
41. Euroopa Liidu lepingu ja Euroopa Liidu toimimise lepingu konsolideeritud versioonid
- Euroopa Liidu toimimise lepingu konsolideeritud versioon – ELT C 202, 07.06.2016,
lk 1-388.
42. Euroopa Liidu nõukogu 15.04.1958. a otsus 255/58, millega kehtestatakse aluslepingu
endise artikli 223 lõike 1 punkti b reguleerimisalasse kuuluvate toodete (relvad,
laskemoon ja sõjatehnika) loetelu.
43. Euroopa Majandusühenduse asutamisleping (Rooma leping)- <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/LSU/?uri=CELEX:11957E/TXT> (15.03.2026)
44. Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2004/18/EÜ, 31. märts 2004, ehitustööde
riigihankelepingute, asjade riigihankelepingute ja teenuste riigihankelepingute
sõlmimise korra kooskõlastamise kohta. – ELT L 134, 30.04.2004, lk 114-262.
45. Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2009/81/EÜ, millega kooskõlastatakse
teatavate kaitse- ja julgeolekuvaldkonnas ostjate poolt sõlmitavate ehitustööde ning

- asjade ja teenuste riigihankelepingute sõlmimise kord ja muudetakse direktiive 2004/17/EÜ ja 2004/18/EÜ. – ELT L 216/76, 20.08.2009, lk 76-136.
46. Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2014/24/EL, 26. veebruar 2014. a, riigihangete kohta ja direktiivi 2004/18/EÜ kehtetuks tunnistamise kohta. – ELT L 94, 28.03.2014, lk 65-242.
47. Gesetz gegen Wettbewerbsbeschränkungen (GWB) - BGBl. I 2013, S. 1750, zuletzt geändert durch BGBl. I 2026, Nr. 40. (Saksamaa Liitvabariigi konkurentsipiirangute seadus) - <https://www.gesetze-im-internet.de/gwb/index.html#BJNR252110998BJNE015410118> (22.03.2026)
48. Government Procurement Agreement, GPA (Maailma Kaubandusorganisatsiooni riigihankeleping), lisa 1. Euroopa Liidu kohaldamisala - <https://e-gpa.wto.org/en/GPACoverage/Annex1/15> (18.04.2026)
49. Lietuvos Respublikos gynybos ir saugumo pramonės įstatymas - 2024 m. gegužės 16 d. Nr. XIV-2647 (Leedu Vabariigi kaitse- ja julgeolekutööstuse seadus) - <https://e-seimas.lrs.lt/rs/legalact/TAD/7247b912176a11ef8e4be9fad87afa59?utm> (18.04.2026)
50. Riigieelarve seadus¹ - RT I, 19.12.2025, 3.
51. Riigihangete seadus¹ – RT I, 12.07.2025, 25.
52. Riigikontrolli seadus - RT I, 02.06.2021, 13.
53. Strateegiliste kaupade nimekiri¹ - RT I, 06.06.2025, 8.
54. Strateegilise kauba seadus¹ - RT I, 07.05.2025, 8.
55. Riigisaladuse ja salastatud välisteabe seaduse, riigihangete seaduse ning riigilõivuseaduse muutmise seadus - RT I, 08.07.2025, 7.
56. Vabariigi Valitsuse seadus - RT I, 07.05.2025, 9.

Kasutatav kohtupraktika

57. EKo C-72/83, *Campus Oil Limited ja teised versus ministre pour l'Industrie et l'Energie ja teised*, ECLI:EU:C:1984:256
58. EKo C-120/78, *Rewe versus Bundesmonopolverwaltung für Branntwein*, ECLI:EU:C:1979:42.
59. EKo C-157/06, *Euroopa Komisjon vs Itaalia Vabariik*, ECLI:EU:C:2008:530.
60. EKo C-187/16, *Euroopa Komisjon versus Austria Vabariik (riigi trükikoda)*, ECLI:EU:C:2018:194.
61. EKo C-187/16, *Euroopa Komisjon versus Austria Vabariik (riigi trükikoda)*, ECLI:EU:C:2017:578, kohtujurist J. Kokotti ettepanek.

62. EKo C-284/05, *Euroopa Komisjon versus Soome Vabariik*, ECLI:EU:C:2009:778.
63. EKo C-337/05, *Euroopa Ühenduste Komisjon versus Itaalia Vabariik*, ECLI:EU:C:2008:203.
64. EKo C-337/05, *Euroopa Ühenduste Komisjon versus Itaalia Vabariik*, ECLI:EU:C:2007:421, kohtujuristi Ján Mazák ettepanek
65. EKO C-414/97, *Euroopa Komisjon versus Hispaania Kuningriik*, ECLI:EU:C:1999:417
66. EKO C-474/12, *Schiebel Aircraft GmbH versus Bundesminister für Wirtschaft, Familie und Jugend*, ECLI:EU:C:2014:2139.
67. EKO C-601/21, *Euroopa Komisjon v Poola versus Vabariik*, ECLI:EU:C:2023:629.
68. EKO C-615/10, *Insinööriühendus InsTiimi Oy*, ECLI:EU:C:2012:324.
69. EKO C-615/10, *Insinööriühendus InsTiimi Oy*, ECLI:EU:C:2012:26, kohtujurist J. Kokkoti ettepanek.
70. EKO C-652/22, *Kolin İnşaat Turizm Sanayi versus Ticaret versus Državna komisija za kontrolu postupaka javne nabave* ECLI:EU:C:2024:910.
71. EÜKO T-509/09, *Portugali Vabariik versus Euroopa Komisjon*, ECLI:EU:T:2013:323.
72. Korkein hallinto-oikeus KHO 4.2.2026/259. - ECLI:FI:KHO:2026:T259 - <https://www.finlex.fi/fi/oikeuskaytanto/korkein-hallinto-oikeus/muut-paatokset/2026/259> (19.04.2026)
73. OLG Düsseldorf, Beschluss vom 01.12.2023 - Verg 22/23
74. RKHK 3-24-3485
75. RKHK 3-3-1-49-08
76. RKHK 3-3-1-24-13
77. VaKo 201-21/240881

Euroopa Komisjoni ja teiste Euroopa Liidu institutsioonide juhendmaterjalid

78. Commission Staff Working Document. *Evaluation of Directive 2009/81/EC on public procurement in the fields of defence and security Accompanying the document Report from the Commission to the European Parliament and the Council on the implementation of Directive 2009/81/EC on public procurement in the fields of defence and security, to comply with Article 73(2) of that Directive* - <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:52016SC0407> (06.01.2026)
79. Directorate General Internal Market and Services. *Directive 2009/81/EC on the award of contracts in the fields of defence and security*. Guidance Note Offsets. –

<https://ec.europa.eu/docsroom/documents/15413/attachments/1/translations/>

(22.10.2025).

80. Directorate General Internal Market and Services. *Directive 2009/81/EC on the award of contracts in the fields of defence and security*. Guidance Note. Security of Supply -

<https://ec.europa.eu/docsroom/documents/15409/attachments/1/translations/>

(27.03.2026)

81. Euroopa Komisjon. Komisjoni tõlgendav teatis Euroopa Ühenduse asutamislepingu artikli 296 kohaldamise kohta kaitsealaste riigihangete valdkonnas. KOM(2006) 779 lõplik, 07.12.2006.

82. Euroopa Komisjon. Valge raamat. Euroopa Liidu kaitsevalmiduse edendamise valmidus 2030 pakett 19.03.2025 - https://defence-industry-space.ec.europa.eu/eu-defence-industry/white-paper-european-defence-readiness-2030_en (24.02.2026)

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Marleen Sarap ,
(*autori nimi*)

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) minu loodud teose
Eesti kaitsetööstuse vastuostud ELTL artikli 346 valguses ,
(*lõputöö pealkiri*)

mille juhendaja(d) on dr. iur. Mari Ann Simovart ,
(*juhendaja nimi*)

reprodutseerimiseks eesmärgiga seda säilitada, sealhulgas lisada Tartu Ülikooli digitaalarhiivi kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni;

2. annan Tartu Ülikoolile loa teha punktis 1 nimetatud teos üldsusele kättesaadavaks Tartu Ülikooli veebikeskkonna, sealhulgas digitaalarhiivi kaudu Creative Commons'i litsentsiga CC BY NC ND 4.0, mis lubab autorile viidates teost reprodutseerida, levitada ja üldsusele suunata ning keelab luua tuletatud teost ja kasutada teost ärieesmärgil, kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni;
3. olen teadlik, et punktides 1 ja 2 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile;
4. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei riku ma teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigusi.

Marleen Sarap
28.04.2026